

ธรรมวิภาคนิพนธ์ ประชุมที่ ๑

อาบาส

คหิปฏิปทา

294.3/5
W 358 82

ธรรมวิภาควรรค ปริศนาคำ ๑

มอญ ๑๖ คัมภีร์

พระมหาเถร วิจิตรธรรม

294. 315

358 ๖๖

กรรมวิภาคปดล ปริจเฉทที่ ๑

ตอนสอง คิหิปฏิบัติ หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก
จันทบุรี

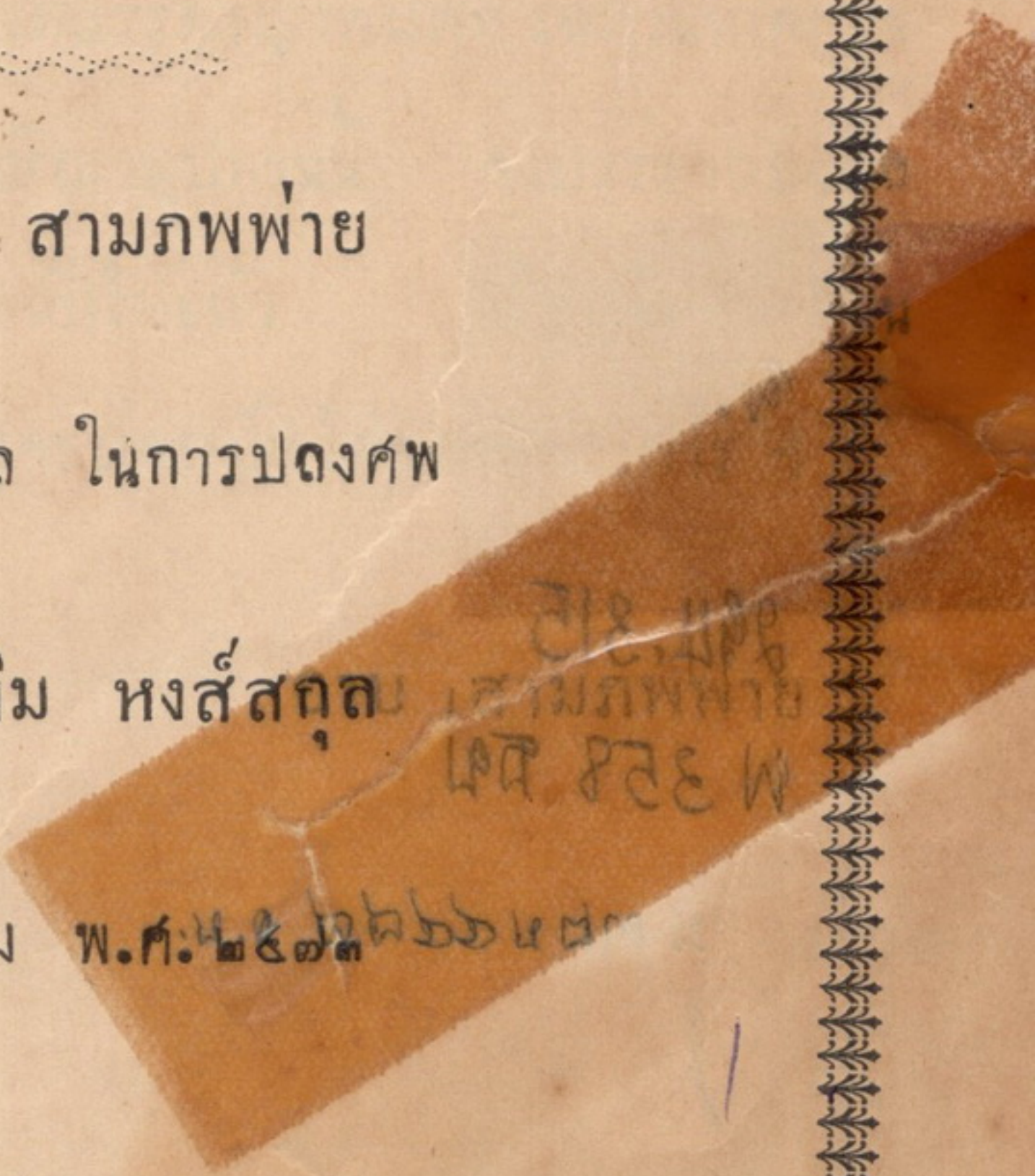
พระมหาเจริญ วัดบรมนิวาส
พระมหาเจริญ สุนทรโ
รวบรวม

คุณหญิงอาบ : สามภพพ่าย

พิมพ์อุทิศส่วนกุศล ในการปลงศพ

นางสาวประพิม หงส์สกุล

วันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๓

0110 1000 1000 1000 1000

৯৭

294.315

W 358 792

ନିମ୍ନଲିଖିତ ସମସ୍ତ ବିଷୟରେ

คำนำ

ธรรมวิภาคปคณ^๕ พระมหาเจริญ ดุณฑโรรวบรมไว^๕ ข้าพเจ้า
ได้อ่านตลอดแล้ว เห็นว่าเป็นหนังสือที่มีประโยชน์ เพราะชี้ทาง
ลัทธิปฏิบัติที่ควรละแควรรบ่าเพี้ยน อันควรให้ตั้งไปควรประพฤติ
ปฏิบัติตาม แลบางข้อก็ตรงกับผู้ที่ถึงดวงดับไปแล้ว ได้เคยมนสิการ
ปฏิบัติมา.

เพราะฉะนั้นเมื่อถึงวันกำหนดการปลงศพนางสาวประพิม หงส์ดีกุด
ข้าพเจ้ามีความประสงค์จะพิมพ์แจกแด่บรรดาญาติมิตร แลท่านที่เคารพ
นับถือซึ่งมาในงานนี้ ขอกุศลทักษิณานุทาน^๕ จงบรรดาลส่งผล
ให้นางสาวประพิม หงส์ดีกุด ที่ถึงดวงดับไปแล้ว ได้อนุโมทนาส่วน
กุศล^๕ เพื่อประโยชน์แลความ สุขอันจะ มีจะเป็น ได้จงทุกประการ ฯ

อาบ สามภพพ่าย

๒. แกะคำผิด

คำผิด	หน้า	บรรทัดที่	คำถูก
จตุตถาวรี	๓	๑๖	จตุตถาวรี
กามคุณ	๘	๘	กามคุณ
ดีปปณฺณตเรน	๘	๑๘	ดีปปณฺณตเรน
ย่อม	๑๕	๑๓	ย่อม
ตรัสประพันธ์	๒๖	๑๕	ตรัสคาถาประพันธ์
เพื่อนผู้	๒๗	๑๗	เพื่อนผู้
วิปัสสฺมาโน	๔๑	๓	วิปัสสฺมาโน
ถิ่นมัทท	๕๐	๔	ถิ่นมัทท
สัณณพราหฺมณ	๕๗	๑๐	สัณณพราหฺมณ
อุฏฺฐจํานวิริยาธิคเตนหิ	๕๘	๘	อุฏฺฐจํานวิริยาธิคเตหิ
บุคคต	๖๕	๒๐	บุคคต
เวณจาก	๖๗	๒	เวณจาก

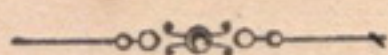
สารบัญ

กรรมกิด (คือกรรมเครื่องเศร้าหมอง) & อย่าง	หน้า ๑
อบายมุข (คือเหตุเครื่องฉิบหาย) & อย่าง	” ๓
ทิฐิจรมมิกัตถประโยชน์ & อย่าง	” ๗
สัมปรายิกัตถประโยชน์ & อย่าง	” ๑๖
มิตรปฏิรูป (คือคนเทียมมิตร) & จำพวก	” ๒๑
มิตรแท้ & จำพวก	” ๒๗
สังคหวัตถุ &	” ๓๓
สุขของคฤหัสถ์ & อย่าง	” ๓๕
ความปราถนาของบุคคลในโลกที่ได้สัมตั้งหมายด้วยยาก	” ๔๒
ตระกูลมั่งคั่งจะตั้งอยู่นานไม่ได้เพราะสถาน &	” ๕๓
ธรรมของฆราวาส &	” ๕๗
ประโยชน์เกิดแต่การถือโภคะทรัพย์ & อย่าง	” ๕๘
คิด & ประการ	” ๖๗
มิจฉานวิชชา (คือการค้าขายไม่ชอบธรรม) & อย่าง	” ๖๘
สมบัติของอุบาสก & ประการ	” ๖๙
นักกะทศ ๖	” ๗๒
อบายมุข ๖	” ๙๐

ธรรมวิภาคปดล ปริจเฉทที่ ๑

ตอนสอง คิหิปฏิบัติ

จตุกกะ

กรรมกิเลส (คือ กรรมเครื่องเศร้าหมอง) ๔ อย่าง

- ๑ ปาณาติบาต ทำชีวิตสัตว์ให้ตกลง ๗
- ๒ อทินนาทาน ถูเอา สิ่ง ของ ที่ เจ้า ของ ไม่ได้ ให้ด้วย
อาการแห่งขโมย ๗
- ๓ กาเมศฺมุจฺฉาจาร ประพฤติผิดในกาม ๗
- ๔ มุสาวาท พูดเท็จ ๗

กรรม ๔ อย่างนี้ นักปราชญ์ไม่สรรเสริญเลย ๗

บาลี ประคน

- ๑ กตมุตฺต จตุตาโร กมฺม- กรรมกิเลสดีอย่างไร อันพระ
กิเลสา ปหีนา โหนติ ๗ อริยสาวกนั้น ละได้แล้ว ๗
- ปาณาติปาโต โข คหปติ- ดูก่อน คฤหบดีบุตร ปาณา-
ปุตฺต กมฺมกิเลโส ๗ ติบาต เป็นกรรมเครื่องเศร้า
หมองอย่าง ๑ ๗

อทินนาทานํ กมฺมกิเดโส

อทินนาทาน เปนกรรมเครื่อง
เดรัจฉานอย่าง ๑ ๗

กาเมสุ มิจฺฉาจาโร กมฺมกิ-
เดโส

กาเมสุมิจฉาจาร เปนกรรม
เครื่องเดรัจฉานอย่าง ๑ ๗

มุสาวาโท กมฺมกิเดโส

มุสาวาทเปนกรรมเครื่องเดรั
จฉานอย่าง ๑ ๗

อิมสฺส จตุตาโร กมฺมกิเดโส

กรรมเครื่องเดรัจฉานอย่าง
๔ เหล่านี้ ๗

ปาหีนา โหนฺตติ ๗

พระอริยสาวกนั้น ละได้แล้ว ๗

อิทมโวจ ภควา

พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสคำ
นั้นเป็นไฉนว่าดังนี้แล้ว ๗

อิทํ วตฺวาน สุกโต

พระองค์ผู้พระสุคต ครั้น ตรัส
คำนั้นแล้ว ๗

อถาปรํ เอตทโวจ สตุถา

พระองค์ผู้พระศาสดา จึงตรัส
คาถาประพันธ์นี้ต่อไปว่า

(๓๗๕) ปาณาติปาโต อทินนาทานํ

มุสาวาโท ปวฺจจติ

ปรทารคมนนฺเจว

น ปลั่งนฺติ ปณฺทิตาติ ๗

ฆ่าสัตว์ ๑ ถักทรัพย์ ๑ พุดปด ๑

ถึงภรรยาของชายอื่น ๑

บัณฑิตย์ไม่สรรเสริญเลย ดังนี้ ๗

ถึงกาลกฐุตฺร ในสุตฺตนุตฺตปิฎก ที่พระนิกาย ปาฎิกวรรค หน้า ๑๕๕

ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๐

อบายมุข (คือเหตุเครื่องนิบหายน) ๔ อย่าง

- ๑ ความเพนนักเลงหญิง ๑ ๒ ความเพนนักเลงสุรา ๑
 - ๓ ความเพนนักเลงเล่นการพนัน ๑ ๔ ความคบคนชั่วเป็นมิตร ๑
- โทษ ๔ ประการนี้ ไม่ควรประกอบ ๑

- ๑ เอว ๑ มุข ๑ ปุณฺณานํ พุคฺคฆปชฺช พยัคฆบั้งชะ เหตุทั้งหลายคือ โภคานํ จตุตาริ อบายมุขานิ เพนนักเลงหญิง ๑ เพนนักเลง โหนฺติ อิตถิธฺตโต สุราธฺตโต สุราด เพนนักเลงเล่นการพนัน ๑ อกฺขธฺตโต ปาปมิตฺตโต ปา- เป็นคนมีมิตรชั่วร้ายเพื่อนที่ชั่ว ๑ ปลัดหาโย ปาปสมุปวงฺโก รวณ ๔ ประการ ย่อมเป็น

ช่องเป็นเหตุนิบหาย แห่งโรค
ทรพยทั้งหลาย ซึ่งเกิดขึ้นแล้ว
ด้วยอบายนั้น ๆ

เสยฺยถาปี พุคฺคฆปชฺช มหโต สระน้ำใหญ่ ซึ่งมีช่องที่น้ำไหล
คพากลฺล จตุตาริ เจวอา- เข้ามา ๔ ทาง มีช่องที่น้ำไหล
มุขานิ จตุตาริ ๑ อบาย- บ่าออกไป ๔ ทาง
มุขานิ

คลฺล ปุริโส ยานิ เจว อา- จะมีบุรุษผู้หนึ่ง มา ปิดช่องน้ำ
มุขานิ ตานิ บิฑเหยย จะไหลเข้าเหตานั้นเสีย

ยานิจ อปายมุขานิ ตานิ วิว-
เรยฺย

เทโว จ น สุมมา ชาริ
อนุปฺปเวจุเฉยฺย

เอวณฺหิ ตสฺส พุคฺคฺชปชฺช
มหโต ตพากสฺส ปรีหานิเยว
ปาฏิกงฺขา โน วุฑฺฒิ

จะเปิดช่องที่น้ำไหลบ่า ออกไป
เหตานั้นไว้

ฝนก็จะไม่ตกต้องตามฤดูกาล

พยัคฆบั้งชะ เมื่อเป็นเช่นนั้น
ต้องหวังใจได้ว่า ธรรมะใหญ่นั้น
จะมีแต่ความเลื่อม ฝ่ายเดียว
จะไม่มีมีความเจริญมากขึ้นได้
เลย แม้นั้นใด ๆ

เอวเมว โช พุคฺคฺชปชฺช เอว
สุมฺปฺปนฺนํ โภกานํ จตฺตาริ
อปายมุขานิ โหณฺติ อิตฺถิธฺตฺโต
สฺวราธฺตฺโต อกฺขธฺตฺโต ปาป-
มิตฺโต ปาปสฺหาโย ปาป-
สุมฺปวฺงโก ฯ

พยัคฆบั้งชะ เหตุทั้งหลายคือ
เป็นนักเลงหญิง ๑ เป็นนักเลง
สุรา ๑ เป็นนักเลงเล่นการพนัน ๑
เป็นคนมีมิตรสหายเพื่อนที่ชั่ว ๑
รวมเป็น ๔ ประการ ย่อมเป็น
ช่อง เป็นเหตุฉิบหาย แห่งโภค-
ทรัพย์ทั้งหลาย ซึ่งเกิดขึ้นแล้ว
ด้วยอุบายนั้น ฉะนั้นนั้นแล ฯ

เอว สุมฺปฺปนฺนํ พุคฺคฺชปชฺช
โภกานํ จตฺตาริ อายมุขานิ
โหณฺติ นอิตฺถิธฺตฺโต นสฺวรา-
ธฺตฺโต นอกฺขธฺตฺโต กถฺยาณ-

พยัคฆบั้งชะ เหตุทั้งหลาย คือ
ไม่เป็นนักเลงหญิง ๑ ไม่เป็น
นักเลงสุรา ๑ ไม่เป็นนักเลง
เล่นการพนัน ๑ มีมิตรสหาย

มิตุโต กตฺยาณสหาโย

กตฺยาณสมฺปวฺโก

เตยฺยถาปี พุคฺคฺมปชฺช มหโต

ตพากสฺส จตฺตาริ เจว อายมฺ-

ขานิ จตฺตาริ จ อปายมฺขานิ

ตสฺส ปฺริโส ยานิ เจว

อายมฺขานิ ตานิ วิวเรยฺย

ยานิ จ อปายมฺขานิ

ตานิ ปิตฺตเหยฺย

เทโว จ สมฺมา ชาริ

อนุปฺปเวจฺเจยฺย

เอวณฺหิ ตสฺส พุคฺคฺมปชฺช

มหโต ตพากสฺส วุฑฺฒิเยว

ปาฏิกงฺขา โน ปรีหานิ

เอวเมว โข พุคฺคฺมปชฺช

เอว สมฺปฺปนฺนํ โภคานํ

จตฺตาริ อายมฺขานิ โหนฺติ

เพื่อนที่ดี ๑ ๗ รวม ๔ ประ-

การ ย่อมเป็นช่องเป็นเหตุ

เจริญแห่งโลกทรัพย์ทั้งหลาย

ซึ่งเกิดขึ้นแล้วด้วยอุบายนั้น ๗

สระน้ำใหญ่ ซึ่งมีช่องซึ่งน้ำจะ

ไหลเข้ามา ๔ ทาง มีช่องที่น้ำ

จะไหลบ่าออกไป ๔ ทาง

จะมี บุรุษผู้หนึ่งมาเปิดช่อง ที่

น้ำจะไหลเข้ามาเหตานั้นไว้ ๗

จะปิดช่องที่ น้ำไหลบ่า ออกไป

นั้นเสีย ๗

ฝนก็จะตกต้องตามฤดูกาล

พยุคัมปชชะ เมื่อเป็นเช่นนั้น

ต้องหวังใจได้ว่าสระใหญ่ นั้น

จะมี แต่ความเจริญ ฝ่ายเดียว

จะไม่มี ความเสื่อมเลย แม้

ฉันใด ๗

พยุคัมปชชะ เหตุทั้งหลายคือ

ไม่เป็นนักเลงหญิง ๑ ไม่เป็น

นักเลง สุรา ๑ ไม่เป็นนักเลง

นอดีตฤๅโต นสุราฤๅโต เดินการพนัน ๓ มีมิตรร้าย
 นอกฤๅโต กตยาณมิตรโต เพื่อนที่ดื่ ๑ รวม ๔ ประการ
 กตยาณสหาโย กตยาณสม- ย่อม เปน ช้อง เปน เหตุเจริญ
 สมปวงโก ๑ แห่งโลกทรัพย์ทั้งหลาย ซึ่ง

เกิดขึ้นแล้วฉนั้นนั้นนั้นนั้น ๑

อิมะ โข พุคฺคชปชฺช จตฺตารโ พยัคฆบั้งชะ ธรรม ๔ ประการ
 ชมฺมา นใด ๑

กุตปฺตตสฺส ทิฏฺฐจฺมมฺหิตาย ย่อม เปน ไป เพื่อ ประโยชน์ แด
 สํวตฺตนฺติ ทิฏฺฐจฺมมฺสฺสหาย ๑ ความสุขแก่กุตบุตร ในภพ
 ปัจจุบันนี้ ๑

สุตฺตนฺตปิฎก อังคุตตรนิกาย อฏฺฐกนิบาต หน้า ๒๕๑ ถึง ๒๕๒ ๑

ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๑

ทฤษฎีธรรมมิกตฤประโยชน์ (คือ ประโยชน์ปัจจุบัน) ๔ อย่าง

- ๑ อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น ในการประกอบกิจเครื่อง^๕เลี้ยงชีวิตที่ดี ในการศึกษาเล่าเรียนที่ดี ในการทำธุระหน้าที่ของตนที่ดี ฯ
- ๒ อารกขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือ รักษาทรัพย์ที่แสวงมาได้ด้วย^๕ความหมั่น ไม่ให้เป็นอันตรายที่ดี รักษาการงานของตนไม่ให้เสื่อมเสียไป^๕ที่ดี ฯ
- ๓ กตยาณมิตตตา ความมีเพื่อนเป็นคนดี ไม่คบคนชั่ว ฯ
- ๔ สัมชวิตา ความ^๕เลี้ยงชีวิต ตาม สัมควร แก่กำลังทรัพย์ที่หาได้ ไม่ให้ผิดเคือง^๕นัก ไม่ให้ฟุ่มเฟือย^๕นัก ฯ

- (๑๔๔) เอกัม สัมยัม ภควา โกปิเยสุ สัมยหนึ่ง สัมเด็จพระผู้มีพระ
 วิหริติ กกกรปตํ นาม ภาคเจ้า เสด็จประทับแรมอยู่
 โกปิยานัม นิคโม ฯ ในนิคมแห่งโกปิยักษัตริย์ ซึ่ง
 เรียกว่า กักกรปัตตนิคม ใน
 โกปิยชนบท ฯ
- อถโข ที่มชาณ โกปิยปุตโต ครั้นนั้น ที่มชาณโกปิยบุตร
 เยน ภควา เตนูปสงุมมิ ได้เข้าไปเฝ้าโดยที่พระผู้มีพระ
 ภาคเจ้าเสด็จประทับอยู่ ฯ

อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ
อภิวาทเตตฺวา เอกมณฺตํ นิสิตฺติ

เอกมณฺตํ นิสิตฺติโน โข
ทิสฺสชาณฺณํ โกปียปฺตฺโต
ภควนฺตํ เอตทโวจ

มยฺ ภาณเต คีหิ กามโกคิ
ปฺตฺตสฺส มพารสฺสยํ อชฺฌมาวธาม
กาตีกจฺนทํ ปจฺจนฺนโกม
มาตาคณฺชวเฒปํ ชารยาม
ชาตฺรปฺรชตํ สํทียาม
เตสฺส โน ภาณเต ภควา
อมฺหากํ ตถา ชมฺมํ เทเสตฺถ
เย อมฺหากํ อสฺสํ ชมฺมา
ทิจฺจชฺมมฺมิตาย ทิจฺจชฺมม-
สฺสชย สฺมปฺรายิตาย สฺม-
ปฺรายสฺสชยาคี ฯ

จตฺตาโรเม พุคฺคชปชฺช ชมฺมา
กฺตปฺตฺตสฺส ทิจฺจชฺมมฺมิตาย
สฺวตฺตมฺมิตี ทิจฺจชฺมมฺมสฺสชย ฯ

ครั้นเข้าไปเฝ้าแล้ว จึงถวาย
บังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า หนึ่ง
ขณะที่ควรถ้วนข้างหนึ่ง ฯ

ครั้นที่ชฺชาณฺณโกปียปฺตฺตํแล้ว
ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค-
เจ้าดังนี้ ฯ

ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ข้า
พระองค์เป็นคนกตัญญู บริโภค
กามคุณ ครอบครองเรือนนอน
เบียด เลียด ด้วย บุตร ภรรยา
ประพรม กระแจะ จันทน์ ของ
กาดี ทัดทรงระเบียบแดงของ
หอมเครื่องดูบูชาต่าง ๆ ยั่งยืน
ดี ทะยานไปในพัสดุเงินทองนัก
ขอพระองค์จงทรงแต่งตั้งกรรม
ที่เป็นประโยชน์ เป็นสุขในภพ
นี้ ภาวนา โปรดข้าพระองค์
เถิด ฯ

ดูก่อน พุคฺคชปชฺช ชมฺมา
& ประการเหล่านี้ ย่อมเป็นไปได้
เพื่อประโยชน์แก่ ความสุข แก่
กุตฺตบุตฺรในบัดนี้บัดนั้นภพ ฯ

๒ กตเม จตุตาโร

อฏฺฐจํานตมฺปทา

อารกฺขตมฺปทา

กตฺยาณมิตฺตตา

ตมฺชวิตา ฯ

กตมา จ พุยกฺขมฺปชฺช

อฏฺฐจํานตมฺปทา

อิธ พุยกฺขมฺปชฺช กุตฺตปฺปโต

เยน กมฺมุฏฺฐจํานเนน ชีวิกิ

กปฺเปติ

ยทิ กตฺติยา

ยทิ วณฺนิชฺชาย

ยทิ โครกฺเขน

ยทิ อิตฺตฺตฺตฺเถน

ยทิ ราชโปริเสน

ยทิ ตีปฺปณฺณตฺเรน

ตตฺถ ทกฺโข โหติ อนนฺตโส

ธรรม ๔ ประการนั้นเป็นไฉน

ธรรม ๔ ประการ คือความถึง
พร้อมด้วยความหมั่น ๑

ความถึงพร้อมด้วยการรักษา

ความเป็นคน มี มีศีรฺตงาม ๑

ความเป็นคนเพียงชีวิตพอตม-
ควร ๑ ฯ

พฺยัคฆะบํชชะ อย่างไร เรียก
ว่าถึงพร้อมด้วยความหมั่นแล้ว

พฺยัคฆะบํชชะ กุตฺตปฺปโตในโลกัน
ย่อมเพียงชีวิตด้วยหมั่นทำการ
งานตั้งใดตั้งหนึ่งคือ

ด้วยการไถ่กู้ดี

ด้วยการค้าขายก็ดี ฯ

ด้วยการรับเลี้ยงโคก็ดี ฯ

ด้วยรับราชการฝ่ายทหารก็ดี ฯ

ด้วยรับราชการฝ่ายพลเรือนก็ดี

ด้วยการช่างอื่น ๆ ก็ดี

เขาย่อม ชยัน ว่องไวไม่เกียจ-
คร้าน

ตตฺรปายาย วิมฺลํสา
สํนฺนาคโต

อติ กาคํ อติ สํวิธาตุ
อโย วุจฺจติ พุคฺคฺชปชฺช
อญฺจํจํสํปทา ฯ
กตมา จ พุคฺคฺชปชฺช
อารกฺขสํปทา ฯ

อิช พุคฺคฺชปชฺช กุตฺตํสํ
โกคา โหนฺติ
อญฺจํจํวิริยาธิคตา

พาหาพลปริจิตา

เสทาวกฺขิตฺตา ชมฺมิกา
ชมฺมตฺตฺตา

เต อารกฺเชน คฺคฺติยา
สํปาทฺเตติ

และประกอบด้วยปัญญาพิจารณา
เลือก คั้น เครื่อง เข้าไป
ประกอบในกิจนั้น ๆ ฯ
อาจทำ อาจจัดให้เสร็จไปได้
นฺเต พุคฺคฺชปชฺช เราเรียกว่า
ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น ฯ
พุคฺคฺชปชฺช อย่างไร เรียก
ว่า ความถึงพร้อม ด้วยการ
รักษาโดยเอาเพื่อเล่า ฯ
พุคฺคฺชปชฺช โภคทรัพย์ทั้ง
หลาย ที่กุศลบุตรในโลกล้วน
แสวงหาได้แล้วด้วยความเพียร
เป็นเหตุเป็นคนหมั่น ฯ
ตั้ง สมนใจแล้ว ด้วยกำลังแห่ง
แขน ฯ
ทำหนังสือให้โตรมลงแล้วจึงได้
มาเป็นของชอบธรรม ได้มา
แล้วโดยธรรม ฯ
เขาทำโภคทรัพย์ทั้งหลายเหล่า
นั้นให้บริบูรณ์เต็มที่อยู่ ด้วย
การปกครองรักษาโดยเอาเพื่อ
ด้วยมารำพึงว่า

กีนุติ เม อีเม โภเค

เนว ราชานो हरेयुं

न जोरा हरेयुं

न ओकुकि ऋहेय

न ओतकि वहेय

न ओปปีया तायथा

हरेयुनिति

ओयि वृज्जติ पุष्पकुम्भ

आरकुम्भमुत्पत्ता ॥

กตมา จ พุष्पकुम्भ

กตุยานมิตุตตา ॥

อิธ พุष्पकुम्भ กุตุปุตโต

ยตุมิ คามะ วา นิคมะ วา

ปฏิวสตี

คตุร เย เต โหณติ คหปติ วา

คหปติปุตตา วา

ทหรา วา วุฑฺฒตีติโน

โฉนโภค ทรัพย์ ทั้งหลาย ของ
เราเหล่านี้

พระราชทรัพย์ทั้งหลายไม่พึงริบไปได้

โจรทั้งหลายไม่พึงด้วง ลักแย่ง
ปล้นไปได้

ไฟไม่พึงไหม้ได้

น้ำไม่พึงท่วมล้างเสียได้

แต่ ญาติ ทั้งหลาย ที่ จะได้รับ
ทรัพย์มรดก ซึ่งมีใช้คนรักของ
เรา ไม่พียงนำไปใช้ได้ ดังนี้แล ॥

พยัคฆะบัชชะ นี้เราเรียกว่า ถึง
พร้อม ด้วย การรักษาโดยเอื้อ
เฟื้อ ॥

พยัคฆะบัชชะ อย่างไรเรียกว่า
ความเป็นคนมีมิตรดีงามเล่า ॥

พยัคฆะบัชชะ กุตุบุตรในโถก
อาศัยอยู่ใน บ้าน หรือใน นิคม
ใด ๆ ก็ดี

ในบ้านนั้นในนิคมนั้นมีผู้หนึ่งผู้
ใดซึ่งเป็นนายบ้านก็ดี หรือเป็น
แต่เพียงบุตร ของนายบ้าน ก็ดี
ถึงเป็นเด็ก แต่มี ปกติ อย่าง ผู้
ใหญ่ก็ดี

วุฑฺฒา วา วุฑฺฒสฺสึติโน

หรือเป็นผู้ใหญ่ มีปกติอย่างผู้
ใหญ่ก็ดี ฯ

สทฺธาสมฺปนฺนา สีสฺมฺปนฺนา
จากสมฺปนฺนา ปณฺณาสมฺ-
ปนฺนา

เป็นผู้ถึงพร้อมแล้ว ด้วยศัทธา
เป็นผู้ถึง พร้อม แล้ว ด้วย ศีล
ถึงพร้อมแล้วด้วยการสละ ถึง
พร้อมแล้วด้วยปัญญา

เตหิ สทฺธิ สันติภูจฺติ

กุดบุตรนั้นย่อมดีมากม พุดจา

สตุตฺตปฺติ สากจฺณํ สมาปชฺชติ

สนทนากับเขา ฯ

ยถารูปานํ สทฺธาสมฺปนฺนานํ

เขาถึงพร้อมแล้วด้วยศัทธาถึง

สทฺธาสมฺปทํ อนุตฺตํ

พร้อมแล้วด้วยศีล ถึงพร้อม

ยถารูปานํ สีสฺมฺปนฺนานํ

แล้วด้วยการสละ ถึงพร้อม

สีสฺมฺปทํ อนุตฺตํ ยถา-

แล้วด้วยปัญญา เห็นปานใด

รูปานํ จากสมฺปนฺนานํ

กุดบุตรนั้นย่อมดีดั่งด้าเห็นยก

จากสมฺปทํ อนุตฺตํ ยถา-

ตามคุณสมบัติ คือ ศัทธา ศีล

รูปานํ ปณฺณาสมฺปนฺนานํ

การสละ แดปัญญา เห็นปาน

ปณฺณาสมฺปทํ อนุตฺตํ ฯ

นั้น

อโย วุจฺจติ พุคฺคฆปชฺช

นั้นแลพยัคฆะบชชะ เราเรียกว่า

กตฺยาณมิตฺตตา ฯ

ความเป็นคนมีมิตรดั่งงาม ฯ

กตฺมา จ พุคฺคฆปชฺช สมนํวิตา

พยัคฆะบชชะอย่างไร เรียกว่า

ความเป็นคนเพียงชีพพอสม-

ควรเล่า ฯ

อิธ พุคฺคฆปชฺช กุตฺตปฺโต

พยัคฆะบชชะ กุดบุตรในโลกัน

อายณ จ โภคานํ วิทิตฺวา

ได้ทราบการได้โภคทรัพย์ทั้ง-

วณฺณ จ โภคานํ วิทิตฺวา

ธมฺมชรีวิกํ กปฺเปติ นาจุใจ
คาพฺหํ นาติหีนํ เอวํ เม อาโย
วณฺณํ ปริยาทาย จตุสฺสตี น จ
เม วโย อายํ ปริยาทาย
จตุสฺสตีติ

เดยฺยธมฺมํ พุคฺคฆปชฺช
ศุลาชาโรวาทศุลาชาวนเตวาลี
วา ศุณฺณํ ปคฺคเหตฺวา ชานาติ
เอตฺตเกณ วา โอนคํ
เอตฺตเกณ วา อุนฺนตนฺติ

เอว เมว โช พุคฺคฆปชฺช
กุดปฺปโต อายณฺณ จ โภคานํ
วิทิตฺวา วณฺณ จ โภคานํ
วิทิตฺวา

หตายมา แดการจ่ายโภค
ทรัพย์ทั้งหตายไปว่า

ด้วย การ ^๕เลี้ยง ^๕ชีพ ^๕เพียง ^๕เท่านั้น
โภคทรัพย์ที่เราได้มา จักตั้ง
ดบด้างโภคทรัพย์ที่เราจ่ายไป
ส่วนโภคทรัพย์ที่เราจ่ายไป จัก
ไม่ดบด้างโภคทรัพย์ที่เราได้
มา ดังน^๕แล้ว ย่อม^๕เลี้ยง^๕ชีพ
พอสมควร ไม่เคิบนัก ไม่
ทรามนัก ฯ

ดูก่อนพยุคฆบชชะ ชนถื่อ
ศรัช หรือลูกมือของชนผู้
ถื่อศรัช ได้ยกศรัชซึ่ง
ย่อมทราบได้ว่าข้างนี้หย่อนลง
แล้วด้วยน้ำหนักเท่านั้น ข้างนี้
สูงชันแล้ว ด้วย น้ำหนักเท่านั้น
แม่นั้นใด ฯ

ดูก่อนพยุคฆบชชะ กุณบุตร
ทราบการได้โภคทรัพย์ทั้งหตาย
มา แดการจ่ายโภคทรัพย์ทั้ง
หตายไปว่า

ดมชวิกร กปเปติ นาจโจ
คาพหิ นาคิหิโน เอว เม อาโย
วยัม ปรียาทาย จัสตติ น
จ เม วโย อายัม ปรียาทาย
จัสตติ

ด้วยการ^๕ เฝยง^๕ ชัพ^๕ เฝยง^๕ เทาน^๕
โภคทรัพย์ที่เราได้มาแล้ว จัก
ตั้งดบด้างโภคทรัพย์ที่เราจ่าย
ไป ส่วนโภคะที่เราจ่ายไป จัก
ไม่ดบด้างโภคทรัพย์ที่เราได้มา
ดงน^๕ แลว^๕ ย่อมเฝยง^๕ ชัพ^๕ พอดม^๕
ควร ไม่เติบนัก ไม่ทรามนัก
ฉนน^๕ ๗

สจายัม พุคฺคฆปชช กุตฺตฺโต
อปฺปาโย สฺมาโน อพารํ ชวิกร
กปเปติ ตสฺส ภวนฺติ วตฺตารโ

พุกคฆปชชะ ถ้าหากุตบุต^๕ รัน
มีที่ได้มาน้อย จะเฝยง^๕ ชัพ^๕ เติบ
ไซว^๕ จะมีชนมากหสายติเตียน
กุตบุต^๕ รันว่า

อุทุมฺพรชาทกณฺจาย
กุตฺตฺโต โภเค ชาทตฺติ

กุตบุต^๕ รัน ย่อมบริโภคทรัพย์
ทงหลาย เหมือนชนที่บริโภค
ผลมะเดื่อ ๗ ๑

๑ ขอนี้โดยอรรถาธิบายว่า ชนที่ปราถนาจะบริโภคผลมะเดื่อ
เมื่อมะเดื่อมีผลสุกแล้ว ดันตันให้ผลหล่นไฉยมาก ด้วยเขย้า^๕ ครัง
เตยว^๕ เทาน^๕ เขาได้บริโภคควรแก่อันจะบริโภคได้ ย่อม^๕ ทงผล
นอก^๕ นมากเกินไป ฉนน^๕ ไค ชนใดเป็นคนสุรุษสุร่าย ไซ้^๕ รอยโภค-
ทรัพย์^๕ ทงหลาย ทำส่วนที่จ่ายไปให้มากไปกว่าส่วนที่ตนได้มา ชน
น^๕ น^๕ ก^๕ ฉนน^๕ ๗

สเจ ปนายํ พุคฺคฆปชฺช
 กุตฺตฺโต มหาโย สฺมาโน
 กสิรํ ชีวิกํ กปฺเปติ ตสฺส
 ภวนฺติ วตฺตทาโร
 อทฺธมารกณฺจายํ กุตฺตฺโต
 มริสฺสํตีติ

ยโต จ ไชยํ พุคฺคฆปชฺช
 กุตฺตฺโต อยณฺ จ โภคานํ
 วิทิตฺวา วยณฺ จ โภคานํ
 วิทิตฺวา

สฺมชีวิกํ กปฺเปติ นาจฺโจ-
 คาพุหํ นาติหิณํ เอวเม อายो
 วยํ ปริยาทาย จสฺสํตี
 น จ เม วโย อายํ
 ปริยาทาย จสฺสํตีติ

อโย วุจฺจติ พุคฺคฆปชฺช
 สฺมชีวิตา ฯ

พฺยัคฆบํชชะ ก็ถ้าว่ากุตบุตร
 นี้ มีที่ได้มามาก จะเลี้ยงชีพ
 เบียดกรอไชร้ จะมีชนมาก
 หลาย ติ เตียน กุต บุตร นั้น ว่า
 กุตบุตร นั้นจักอดตาย ฯ

พฺยัคฆบํชชะ ก็เหตุใดแต่กุต-
 บุตร นี้ ได้ทราบชัดการได้
 โภคทรัพย์ทั้งหลายมา แดการ
 จำโยภคทรัพย์ทั้งหลายไปว่า
 ด้วย การ เลี้ยง ชีพ เพียง เท่านั้น
 โภคทรัพย์ที่เราได้มา จักตั้ง
 ดบด้างโภคทรัพย์ที่เราจำโยไป
 ส่วนโภคทรัพย์ที่เราจำโยไปจัก
 ไม่ดบด้างโภคทรัพย์ที่เราได้
 มาดังนแล้ว ย่อมเลี้ยงชีพพอ
 ส้มควรรไม่เคิบนั้ก ไม่ทรามนั้ก
 พฺยัคฆบํชชะ นี้เราเรียกว่าความ
 เปนคนเลี้ยงชีพพอส้มควรร ฯ

สมุปรายิกตฤประโยชน (คือประโยชน์ในภavn) ๔อย่าง

๑ สทุธาสุมุปทา ถึงพร้อมด้วยศัทธา คือ เชื่อดังที่ควรเชื่อ
เช่น เชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้น ฯ

๒ ดีดสุมุปทา ถึงพร้อมด้วยศีล คือ รักษา กาย วาจา
เรียบร้อยดี ไม่มีโทษ ฯ

๓ จาคสุมุปทา ถึงพร้อมด้วยการบริจาคทาน เป็นการเผด็จ
สุขให้แก่ผู้อื่น ฯ

๔ ปณณาสุมุปทา ถึงพร้อมด้วยปัญญา รู้จักบาปบุญคุณ
โทษประโยชน์แถมมิใช่ประโยชน์เป็นต้น ฯ

๑ จตฺตารอเม พุคฺคฆปชฺช ชมฺมว พยัคฆปชฺช ธรรม ๔ ประการ
เหล่านี้

กุดปุตฺตสฺส สุมฺปรายหิตาย ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ แด
ลัวตฺตุนฺติ สุมฺปรายสุขาย ฯ ความสุขแก่กุดบุตร ในภพ
เบื้องหน้า ฯ

กตเม จตฺตารอ ธรรม ๔ ประการนั้น เป็นไฉน ฯ

สทุธาสุมุปทา ธรรม ๔ ประการคือ ถึงพร้อม
ด้วยศัทธาประการ ๑

ดีดสุมุปทา ถึง พร้อม ด้วย ศีล ประการ ๑

จาคสุมุปทา ถึงพร้อมด้วยการสละประการ ๑

ปณณาสุมุปทา ถึงพร้อมด้วยปัญญาประการ ๑

กตมา ๑ พุยกุชปชช

ตฺถุชาตมฺปทา ฯ

อิธ พุยกุชปชช กุตปฺกฺโต

ตฺถุโร โหติ ตฺถุทหติ

ตถาคตตฺถ โพธิ

อิติปิ โส ภควา อรหํ

ตมฺมาตมฺพุทฺโธ

วิชฺชาจรณตมฺปนฺโน

ตฺถุคฺโต โลกวิทู

อนฺนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ

ตฺถุถา เทวมนุสฺสํ

พุทฺโธ

ภควาติ

พฺยัคฆบัชชะ อย่างไรเรียกว่า

ความถึงพร้อมด้วยศัทธิ ฯ

พฺยัคฆบัชชะ กุตบุตรในโลกัน

ย่อมเป็นผู้มีศัทธิ เชื่อความ

ตรัสรู้แห่งพระตถาคตเจ้า ว่า

แม้เพราะอย่างนี้ พระผู้มีพระ

ภาคเจ้าเป็นพระอรหันต์ ตรัส

รู้ชอบเองแล้ว ฯ

ถึงพร้อมแล้วด้วยวิชชา แด

จระณะ (คือปฏิบัติอันเป็นทาง

ดำเนิน) ฯ

เด็ดไปดีแล้ว รู้แจ้งโลก

เป็น สารถีฝึกบุรุษ ที่พอฝึกได้

ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า

เป็นศาสดาทรงเทวดามนุษย์

เป็นผู้ตื่นแล้ว หรือเป็นผู้บาน

แล้ว

เป็นผู้มีโชค หรือเป็นผู้แจก

พระธรรมดังนี้

อัย วุจฺจติ พุยฺยคฺขปชฺช ตฺถา
 สัมปทา ฯ

กตมา จ พุยฺยคฺขปชฺช
 ดีดฺสัมปทา ฯ

อิธ พุยฺยคฺขปชฺช กุตฺตปฺปโต
 ปาณาติปาตา ปฏีวิริโต โหติ

อทินฺนาทานา ปฏีวิริโต โหติ
 กาเมสุ มิจฺฉาจารา ปฏีวิริโต
 โหติ

มุสาอาทา ปฏีวิริโต โหติ
 สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจํ
 ปฏีวิริโต โหติ

อัย วุจฺจติ พุยฺยคฺขปชฺช
 ดีดฺสัมปทา ฯ

กตมา จ พุยฺยคฺขปชฺช
 จาคฺคสัมปทา ฯ

อิธ พุยฺยคฺขปชฺช กุตฺตปฺปโต
 วิคตมถมจฺเจเรน เจตสา

นพฺยคฺขปชฺช เราเรียกว่า
 ความถึงพร้อมด้วยศัทธิ ฯ

พฺยคฺขปชฺช อย่างไรเรียกว่า
 ความถึงพร้อมด้วยศีล ฯ

พฺยคฺขปชฺช กุตฺตปฺปโตในโลกัน
 ย่อมเป็นคนเว้นขาดจาก การ
 ขาดศีล

เว้นขาดจากการลักทรัพย์
 เว้นขาดจากการประพฤตินิโค
 กาม

เว้นขาดจากการกล่าวเท็จ
 เว้นขาดจากการดื่มเมา คือ
 สุราแถมเมรัย ซึ่งเป็นเหตุที่ตึง
 แห่งความประมาท

นเเต พฺยคฺขปชฺช เราเรียกว่า
 ความถึงพร้อมด้วยศีล ฯ

พฺยคฺขปชฺช อย่างไรเรียกว่า
 ความถึงพร้อมด้วยการสละ ฯ

พฺยคฺขปชฺช กุตฺตปฺปโตในโลกัน
 มีจิตต์ปราศจากมถทิน คือ
 ความตระหนี่ ฯ

อकारิ อชฺฌาวสฺสตี มุตฺตจาโค อยู่ครองเรือน เป็นคนมีดี
ของควรบริจาคนั้นตั้งแต่แล้ว ๆ
ปยตปาณิ เป็นคนมีมืออันชำระแล้ว เพื่อ
จะคอยบริจาคทาน

โวลุสฺสคฺครโต ยาจโยโค ยินดีแล้วในการสละ ควรเป็น
ที่ขอแห่งยาก

ทานสฺสวิภาครโต ยินดีแล้วในการให้แฉกการแจก
ปัน

อโย วุจฺจติ พุยคฺฆปชฺช นแดพฺยคฺฆบฺบชฺชะ เราเรียกว่า
จาคสฺมปทา ๆ ความถึงพร้อมด้วยการสละ ๆ

กตมา จ พุยคฺฆปชฺช พฺยคฺฆบฺบชฺชะ อย่างไรเรียกว่า
ปณฺณาสฺมปทา ๆ ความถึงพร้อมด้วยบุญญา ๆ

อิธ พุยคฺฆปชฺช กุตฺตปฺปโต พฺยคฺฆบฺบชฺชะ กุตฺตปฺปโตในโลกัน
ปณฺณวา โหติ อุตฺถตฺถคา- เป็นคนมีบุญญา กอบด้วยการ
มินิยา ปณฺณาย สมนฺนาคโต หยั่งรู้ ถึงเหตุเครื่องเกิดดับแห่ง
อริยาย นิพฺเพชฺชิกาย ดังซาร เป็นบุญญาประเสริฐ
สามารถ จะ แทะ ก็ได้โดยไม
เหลือได้ ๆ

สฺมมาทฺถกฺขกฺขยคามินิยา ให้ถึงความ สิ้นทุกข์ โดยชอบ
อโย วุจฺจติ พุยคฺฆปชฺช นแดพฺยคฺฆบฺบชฺชะ เราเรียกว่า
ปณฺณาสฺมปทา ๆ ความถึงพร้อมด้วยบุญญา ๆ

มิตรปฏิรูป (คือคนเทียมมิตร) ๔ จำพวก

๑ คนปอกดอก ฯ

๒ คนดีแต่พูด ฯ

๓ คนหัวประจบ ฯ

๔ คนชักชวนในทางฉิบหาย ฯ

คน ๔ จำพวกนี้ ไม่ใช่มิตรเป็นแต่คนเทียมมิตร ไม่ควรคบ ฯ

(๑๘๖) จตุตาโรเม คหปติปุต
อมิตตา มิตฺตปฏิรูปกา
เวทิตพฺพา
อณฺณทตฺถุโร อมิตฺโต
มิตฺตปฏิรูปโก เวทิตพฺโพ

วจีปรโม อมิตฺโต มิตฺต-
ปฏิรูปโก เวทิตพฺโพ

อนุปฺปิยภาณํ อมิตฺโต
มิตฺตปฏิรูปโก เวทิตพฺโพ

อปายสหาโย อมิตฺโต
มิตฺตปฏิรูปโก เวทิตพฺโพ ฯ

ดูก่อนคฤหบดีบุตร ชน ๔ จำ-
พวกเหล่านี้ ท่านพึงรู้ว่าไม่ใช่
มิตร เป็นแต่มิตรเทียม ฯ

(๑) ชนปอกดอกนำdingของ ฯ
เพื่อนไปถวายเดียวหนึ่ง ท่าน
พึงรู้ว่าไม่ใช่มิตรเป็นแต่มิตร
เทียม ฯ

(๒) ชนดีแต่พูด ไม่สงเคราะห์
เพื่อนจริงหนึ่ง ท่านพึงรู้ว่าไม่
ใช่มิตร เป็นแต่มิตรเทียม ฯ

(๓) ชนช่างพูดประจบสอพลอ
หนึ่ง ท่านพึงรู้ว่าไม่ใช่มิตร
เป็นแต่มิตรเทียม ฯ

(๔) ชนเปนสหายในความฉิบ-
หายหนึ่ง ท่านพึงรู้ว่าไม่ใช่
มิตร เป็นแต่มิตรเทียม ฯ

๑ คนปอกกลอกมีลักษณะ ๔

๑ คิดเขาแต่ได้ฝ่ายเดียว ๗	๒ ได้ให้น้อยคิดเขาให้ได้มาก
๓ เมื่อมีภัยแก่ตัวจึงรีบทำ	๔ คบเพื่อนเพราะเห็นแก่ประโยชน์ของตัว ๗

(๑๘๗) จตุหิ โช คหปติปุตฺต จาเนหิ
อณฺณทตฺถุหโร อมิตฺโต
มิตฺตปฏฺฐิรูปโก เวทิตพฺโพ

อณฺณทตฺถุหโร โหติ

อปฺเปน พหุํมิจฺฉติ

ภยธฺมํ กิจจํ น กโรติ

ธฺมวติ อตฺถการณา ๗

อิมะหิ โช คหปติปุตฺต จตุหิ
โช จาเนหิ อณฺณทตฺถุหโร
อมิตฺโต มิตฺตปฏฺฐิรูปโก

ดูก่อนคฤหบดีบุตร ชนปอก
ดอกนำเอาดังของ ๆ เพื่อนไป
ฝ่ายเดียว ท่านพึงรู้ว่าไม่ใช่
มิตร เปนแต่มิตรเทียม ด้วย
สถานดีอย่าง ๗

(๑) คือชนปอกดอกเอาไปถ่าย
เดียวอย่างหนึ่ง ๗

(๒) ปราถนาจะได้ของ มาก
ด้วยให้ของเล็กน้อยอย่างหนึ่ง

(๓) มีภัยแก่ตน จึงทำกิจของ
เพื่อนอย่างหนึ่ง ๗

(๔) คบเพื่อนเพราะเห็นแก่ประ
โยชน์ของตนอย่างหนึ่ง ๗

ดูก่อนคฤหบดีบุตร ชนปอก
ดอกนำเอาดังของ ๆ เพื่อนไป
ถ่ายเดียว ท่านพึงรู้ว่าไม่ใช่

เวทิตพฺโพ ๗

มิตร เปนแต่มิตรเทียม ด้วย
สถานดีอย่างเหถ่านแด ๗

๒ คนดีแต่พูดมีลักษณะ ๔

๑ เก็บเอาของด่วงแล้วมา
ปราได้ ๗	๒ อ้าง เอาของ ที่ยังไม่ม่ี มา
ปราได้ ๗
๓ ดั่งเคราะห์ด้วยสิ่งหาประ-
โยชน์มิได้ ๗	๔ ออกปากฟังมิได้ ๗

- (๓๘๘) จตุหิ โข คหปติปุตฺต จาเนหิ ๑ ดูก่อนคฤหบดีบุตร ชนดีแต่
วจีปรโม อมิตฺโต มิตฺต- ๒ พุต ท่านพึงรู้ว่าไม่ใช่มิตร
ปฏิรูปโก เวทิตพฺโพ ๓ เปนแต่มิตรเทียม ด้วยสถาน
ดีอย่าง ๗
- ๑ อตีเตน ปฏิสนฺนุภวติ (คือ ๑) ปราได้ด้วยของที่ด่วง
แล้วอย่างหนึ่ง ๗
- ๒ อนาคเตน ปฏิสนฺนุภวติ (๒) ปราได้ด้วยของที่ยังไม่มา
ถึงอย่างหนึ่ง ๗
- ๓ นีรตฺถเกน สงฺกณฺหาติ (๓) ดั่งเคราะห์ด้วยสิ่งหาประ-
โยชน์มิได้หนึ่ง ๗
- ๔ ปจฺจุปนฺเนสุ กิจฺจุเจสุ พฺยสนฺนิ ๑ (๔) เมื่อมีกิจเกิดขึ้นแล้วแต่ดง
ทสฺสเถติ ๗ ความขัดข้องอย่างหนึ่ง ๗

อิเมหิ โข คหปติปุต
 จตุหิ จาเนหิ วจีปรโม
 อมิตโต มิตฺตปฏฺฐิรูปโก
 เวทิตพฺโพ ។

ดูก่อนคฤหบดีบุตร ชนดีแท้
 พุด ท่านพึงรู้ว่าไม่ใช่มิตร
 เปนแต่มิตรเทียม ด้วยถนอ
 เหล่านั้แล ។

๓ คนหัวประจบมีลักษณะ ๔

- ๑ จะทำชั่วก็คล้อยตาม ។ ๒ จะทำดีก็คล้อยตาม ។
 ๓ ต่อหน้าว่าสรรเสริญ ។ ๔ ถีบหลังต้งนินทา ។

(๑๘๘) จตุหิ โข คหปติปุต
 จาเนหิ อนุปฺปิยภาณิ
 อมิตโต มิตฺตปฏฺฐิรูปโก
 เวทิตพฺโพ ។

ปาปกมมฺปิสุตฺต อนุชานาติ

กตฺตยาณํปิสุตฺต อนุชานาติ

ตมฺมุขสุตฺต วณฺณํ ภาสติ

ปรมฺมุขสุตฺต อวณฺณํ ภาสติ ។

อิเมหิ โข คหปติปุต จตุหิ

ดูก่อนคฤหบดีบุตร ชนช่าง
 พุดประจบสอพลอ ท่านพึงรู้
 ว่าไม่ใช่มิตร : เปนแต่มิตร
 เทียม ด้วยถนออย่าง ។

(๑) คือยอมตามใจเพื่อนให้ทำ
 ชั่วอย่างหนึ่ง ។

(๒) ย่อมตามใจเพื่อนให้ทำ
 ความดีอย่างหนึ่ง ។

(๓) ต่อหน้ากล่าวสรรเสริญ
 คุณเพื่อนอย่างหนึ่ง ។

(๔) ถีบหลังกล่าวโทษของ
 เพื่อนอย่างหนึ่ง ។

ดูก่อนคฤหบดีบุตร ชนช่างพุด

จำเนही อนุบัญญัติ อดิตโต ประจบสอพลอ ท่านพึงรู้ว่า
มิตตปฏิรูปโก เวทิตพุโพ ฯ ไม่ใช่มิตร เป็นแต่มิตรเทียม
ด้วยสถานดีอย่างเหต้านแด ฯ

๔ คนชักชวนในทางฉิบหายมีลักษณะ ๔

- ๑ ชักชวนดื่มน้ำเมา ฯ ๒ ชักชวนเที่ยวก่อกวนคน ฯ
๓ ชักชวนให้มัวเมาในการเล่น ฯ ๔ ชักชวนเล่นการพนัน ฯ

(๑๙๐) จตุหิ โห คหปติปุตฺต จำเนही ดูก่อนคฤหบดีบุตร ชนเป็น
อปายสหาโย อดิตโต มิตต- สหายในความฉิบหาย ท่านพึง
ปฏิรูปโก เวทิตพุโพ รู้ว่าไม่ใช่มิตร เป็นแต่มิตร
เทียมด้วยสถานดีอย่าง ฯ

ดูราเมรยมชฺชปมาทญฺห จานา- (๑) คือเป็นสหายในความประ-
นุโยเค สหาโย โหติ กอบการดื่มน้ำเมาคือเหต้านแดหน้า
ดอง อันเป็นเหตุที่ตั้งแห่งความ
ประมาทเนื่อง ๆ อย่างหนึ่ง ฯ

วิกาถวิธิตฺตาจฺรียานุโยเค (๒) เป็นสหายในความประกอบ
สหาโย โหติ การเที่ยวใน ตรอก มืดใน กาด
มืดเวธาเนื่อง ๆ อย่างหนึ่ง ฯ

สมชฺชาภิจรเณ สหาโย โหติ (๓) เป็น สหายใน การ เที่ยว ดู
การเล่นอย่างหนึ่ง ฯ

ชุตปปมาทฐุจ้านานุโยเค
สหาโย โหติ ฯ

(๔) เป็น สหายใน ความ ประ
กอบการพหุอันเป็นเหตุที่ ตั้ง
แห่ง ความ ประ มาท เนื่อง ๗
อย่างหนึ่ง ฯ

อิเมหิ โข คหปติปุตฺต จตุหิ
จาเนหิ อปายสหาโย อมิตฺโต
มิตฺตปฏฺฐิรูปโก เวทิตพฺโพ ฯ

ดูก่อนคฤหบดีบุตรชนเป็นสหาย
ในความฉิบหาย ท่านพึงรู้ว่า
ไม่ใช่มิตร เป็นแต่ มิตรเทียม
ด้วยสถาณดีอย่างเหต่านแด ฯ

อิทมโวจ ภควา

พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัส คำ
อันเป็นไวยากรณ์ นั้นแล้ว ฯ

อิทํ วตฺวาน สุกฺโต

พระองค์ผู้พระสุคต ครั้นตรัส
คำนั้นแล้ว ฯ

อถาปรํ เอตทโวจ สตุถา

พระองค์ผู้พระคำสดา จึงตรัส
ประพันธ์นี้ต่อไปว่า ฯ

(๑๙๑) อณฺเฑทตฺถุหโร มิตฺโต

โย จ มิตฺโต วจฺจปรโม

อนุปฺปิยญฺจ โย อาหุ

อปาเยสุ จ โย สทา

เอเต อมิตฺเต จตฺตาโร

อิติ วิญฺญา ย ปณฺหิโต

อารกา ปรีวชฺเชยฺย

มคฺคํ ปฏิภยํ ยถาติ ฯ

มิตรปกอดอกนำไปถ้ายเดียวหนึ่ง ฯ มิตรดีแต่พูดหนึ่ง ฯ มิตร

กล่าวคำประจบหนึ่ง ฯ มิตรเป็นเพื่อนในความฉิบหายหนึ่ง ฯ

บัณฑิตมารู้แจ้งชนดีจำพวกนี้ว่าไม่ใช่มิตรจริงแล้ว ฯ พึงเว้น

เสียให้ห่างไกล ฯ เหมือนคนเดินทางเว้นทางอันมีภัยเสียฉนั้น ฯ

มิตรแท้ ๔ จำพวก

- ๑ มิตรมีอุปการะ ๒ มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ ๓ มิตรแนะนำประโยชน์ ๔ มิตรมีความรักใคร่ ๕ มิตร ๕ จำพวกนี้ เป็นมิตรแท้ควรคบ ๖

(๑๘๒) จตุตาโรเม คหปติปุตต
มิตฺตา สุธทา เวทิตพฺพา

ดูก่อน คฤหบดีบุตรมิตรดีจำ-
พวกเหล่านี้ ท่านพึงรู้ว่าเป็น
มิตรมีใจดี ๖

อุปการโก มิตฺโต
สุธโท เวทิตพฺโพ
สมานสุขทุกฺโข มิตฺโต
สุธโท เวทิตพฺโพ
ชตฺถกฺขายี มิตฺโต
สุธโท เวทิตพฺโพ
อนุกมฺปโก มิตฺโต
สุธโท เวทิตพฺโพ ๖

(๑) คือ มิตรมีอุปการะหนึ่ง
ท่านพึงรู้ว่าเป็นมิตรมีใจดี ๖
(๒) มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์หนึ่ง
ท่านพึงรู้ว่าเป็นมิตรมีใจดี ๖
(๓) มิตรบอกประโยชน์ให้หนึ่ง
ท่านพึงรู้ว่าเป็นมิตรมีใจดี ๖
(๔) มิตรมีความเอ็นดูหนึ่ง
ท่านพึงรู้ว่าเป็นมิตรมีใจดี ๖

๑ มิตรมีอุปการะมีลักษณะ ๔

๑ บอingkันเพื่อนผู้ประมาท
แล้ว ๖
๓ เมื่อมีภัย เป็นที่พึ่งพำนัก
ได้ ๖

๒ บอingkันทรัพย์สมบัติของ-
เพื่อนผู้ประมาทแล้ว ๖
๔ เมื่อมีธุระ ช่วยออกทรัพย์
ให้เกินกว่าที่ออกปาก ๖

(๑๙๓) จตุหิโช คหปติปุตฺต จาเนหิ
 อุปการโก มิตฺโต สฺหโท
 เวทิตพฺโพ
 ปมตฺตํ รกฺขติ

ปมตฺตํ คตฺตํ สํปาเตยฺยํ รกฺขติ

ภิกฺขุสฺส ปฏฺฐิสรณํ โหติ

อุปฺปนฺนเนสฺสุ กิจฺเจสฺสุ ฅรณียเอสฺสุ
 ตทฺทิกุณฺณํ โภคํ อณฺุปฺปเทติ ฯ

อิเมหิโช คหปติปุตฺต จตุหิ
 จาเนหิ อุปการโก มิตฺโต
 สฺหโท เวทิตพฺโพ ฯ

ดุก่อนคฤหบดีบุตร มีตรมี
 อุปการะท่านพึงรู้ว่า มีใจดี
 โดยสถานดีอย่าง ๗

(๑) คือรักษาเพื่อนผู้ประมาท
 แล้วอย่างหนึ่ง ๗

(๒) รักษาสมบัติของเพื่อนผู้
 ประมาทแล้วอย่างหนึ่ง ๗

(๓) เมื่อเพื่อนมีภัยเป็นทุกข์
 ได้ช่วยอย่างหนึ่ง ๗

(๔) เมื่อกิจจำต้องทำเกิดขึ้น
 ด้วยยอมเพิ่มให้ โภคะ ทรัพย์
 (มากกว่าเพื่อนต้องการ) สอง
 เท่าอย่างหนึ่ง ๗

ดุก่อนคฤหบดีบุตร มีตรมีอุป
 การะ ท่านพึงรู้ว่า มีใจดี โดย
 สถานดีอย่างเหต่านแเด ๗

๒ มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์มีลักษณะ ๔

๑ ขยายความดีของตน
 แก่เพื่อน ๗

๓ ไม่ดะทิ้งในยามวิบัติ ๗

๒ บิดความดีของเพื่อนไม่ให้
 แพร่งพราย ๗

๔ แม้ชีวิตก็อาจสละแทนได้ ๗

หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก
จันทบุรี

๒๘

(๑๘๔) จตุหิ โข คหปติปุตฺต จาเนหิ
สฺมานสฺสทุกฺโข มิตฺโต
สฺสโท เวทิตพฺโพ
คฺยฺหมสฺส อากิขฺติ

คฺยฺหมสฺส ปรีคฺยฺหติ

อาปทาสุ น วิชหติ

ชีวิทํบีฬสฺส อตฺถาย
ปรีจฺจคฺคํ โหติ ฯ

อิเมหิ โข คหปติปุตฺต จตุหิ
จาเนหิ สฺมานสฺสทุกฺโข
มิตฺโต สฺสโท เวทิตพฺโพ ฯ

ดูก่อนคฤหบดีบุตร มิตรร่วม
สุขร่วมทุกข์ ท่านพึงรู้ว่ามึใจ
ดี โดยสถานดีอย่าง ฯ

(๑) คือบอกความดีที่จะต้อง
ดือนของตนแก่เพื่อนอย่างหนึ่ง

(๒) บิดความดีที่จะต้องดือน
ของเพื่อนมิให้แพร่พรายอย่าง
หนึ่ง ฯ

(๓) ไม่ละทิ้งใน ยาม อันตราย
อย่างหนึ่ง ฯ

(๔) แม้ชีวิต ก็ยอมสละให้เพื่อ
ประโยชน์แก่เพื่อนได้อย่างหนึ่ง

ดูก่อนคฤหบดีบุตร มิตรร่วม
สุขร่วมทุกข์ ท่านพึงรู้ว่ามึใจ
ดี โดยสถานดีอย่างเหล่านี้แล ฯ

๓ มิตรแนะประโยชน์มีลักษณะ ๔

๑ ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว ฯ
๓ ให้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง ฯ

๒ แนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี ฯ
๔ บอกทางสวรรค์ให้ ฯ

(๑๘๕) จตุหิ โข คหปติปุตฺต จาเนหิ
อตฺถกฺขายี มิตฺโต สฺสโท

ดูก่อนคฤหบดีบุตร มิตรบอก
ประโยชน์ให้ท่านพึงรู้ว่า มึใจ

เวทิตพฺโพ

ปาปา นิวาเรติ

กตฺยาณ นิเวเสติ

อตุตฺถํ สาเวติ

ธคฺคธคฺค มคฺคํ อัจฺจุชฺติ ฯ

อิเมหิ โช คหปติปุตฺต

จตุหิ จาเนหิ อตฺถกฺขายี

มิตฺโต สฺหโต เวทิตพฺโพ ฯ

ดี โดยสถานดีอย่าง ฯ

(๑) คือ ห้ามจากความชั่วอย่าง
หนึ่ง ฯ

(๒) ให้ตั้งอยู่ในความดีอย่าง
หนึ่ง ฯ

(๓) ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง
อย่างหนึ่ง ฯ

(๔) บอกทางสวรรค์ให้
อย่างหนึ่ง ฯ

ดูก่อนคฤหบดีบุตร มิตรบอก
ประโยชน์ให้ ท่านพึงรู้ว่ามิดี
ดีโดยสถานดีอย่างเหล่านี้ ฯ

๔ มิตรมีความรักใคร่มีลักษณะ ๔

๑ ทุกข์ ๆ ด้วย ฯ

๓ ไต่เถียงคนที่พูดดีเตือน
เพื่อน ฯ

๒ สุข ๆ ด้วย ฯ

๔ รับรอง คน ผู้พูด สรรเสริญ
เพื่อน ฯ

(๑๙๖) จตุหิ โช คหปติปุตฺต
จาเนหิ อนุกมฺปโก มิตฺโต
สฺหโต เวทิตพฺโพ
อภเวเนตฺถ น นนฺทติ

ดูก่อนคฤหบดีบุตร มิตรมี
ความเอ็นดู ท่านพึงรู้ว่ามิดี
โดยสถานดีอย่าง ฯ

(๑) คือ ไม่ยินดี เพราะ ความ
เลื่อมเลี้ยวของเพื่อนอย่างหนึ่ง

ภเวณส์ นนุทติ

อวณณํ ภณมานํ นิวาเรติ

วณณํ ภณมานํ ปลัสสติ ฯ

อิเมหิโช คหปติปุตฺต

จตุหิ จาเนหิ อนุกมฺปโก

มิตฺโต สฺหฺโท เวทิตฺพุโฑติ ฯ

อิทมโวจ ภควา

อิทํ วตฺวาน สฺคฺโต

อถาปรํ เอตทโวจ สฺตฺถา

(๑๕๗) อุปกาโร จ โย มิตฺโต

อตุกกฺขายี จ โย มิตฺโต

มิตฺรํ มีอุปการะหนึ่ง ฯ

มิตฺรํ บอกระโยชน์ให้หนึ่ง ฯ

เอเตปิ มิตฺเต จตฺตารो

สํกุกจํ ปยิริปาเตยฺย

(๒) ยินดีเพราะ ความเจริญ

แห่งเพื่อนอย่างหนึ่ง ฯ

(๓) ห้ามคนที่กล่าวโทษของ

เพื่อนอย่างหนึ่ง ฯ

(๔) สรรเสริญคนที่กล่าวสรร

เสริญเพื่อนอย่างหนึ่ง ฯ

ดู ก่อน คฤหบดี บุตร มิตร มี

ความเอ็นดู ท่านพึงรู้ว่ามิใช่

โดยสถานที่อย่างเหต่านแต่ ฯ

พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัส คำ

อันเป็นไวยยาकरणันแล้ว ฯ

พระองค์ผู้พระสุคต ครั้นตรัส

คำนั้นแล้ว ฯ

พระองค์ผู้พระศาสดา จึงตรัส

คาถาประพันธ์นี้ต่อไปว่า ฯ

สุขทุกฺโข จ โย สฺชา

โย จ มิตฺตานุกมฺปโก ฯ

มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์หนึ่ง ฯ

มิตรมีความเอ็นดูหนึ่ง ฯ

อิติ วิณฺฌาย ปณฺทิตो

มาตา ปุตฺตํว โอรสํ ฯ

บัณฑิตพึงทราบว่ามีตรัสเจ้าพวกเหล่านี้เป็นมิตรแท้ ฯ
 พึงเข้าไปใกล้ โดยเคารพ ฯ เพียงตั้งมารดากับบุตรฉันนั้น ฯ
 ปณฺธิโต ลีลลัมพโน ชลฺ อคฺคิวั ภาสฺติ
 โภเค ลหฺรฺมานุสฺส ฆมฺรฺลฺลฺลว อิริยโต ฯ
 บัณฑิตผู้ถึงพร้อมด้วยดีด ฯ รุ่งเรืองดั่งดวงอยู่เพียงดังไฟ
 เมื่อบุพคตมารวบรวมโภคะ ฯ เป็นไปอยู่อย่างเมดงฝั่ง ฯ
 โภคา ลฺลนฺนิจยํ ยนฺติ วมฺมิโกวูปจฺยติ
 เหวํ โภเค ลฺลมาหริตฺวา อตฺมตฺโต กุเล คิหิ ฯ
 โภคะทั้งหลายย่อมเพิ่มพูนเจริญขึ้น ฯ เหมือนจอมปลวกที่
 ตัวปลวกก่อขึ้นฉันนั้น ฯ คฤหัสถ์ในสกุลผู้ดำมารถ ครั้น
 รวบรวมโภคะได้อย่างนี้แล้ว ฯ
 จตุธา วิภเช โภเค ลฺลเว มิตฺตานิ คณฺถติ
 เอเกน โภเค ญญฺเรยฺย ทวิหิ กมฺมํ ปโยชเย
 จตุตฺถญฺจ นิชาเปยฺย อาปทาสุ ภาวิสุลฺลตฺติ ฯ
 พึงแบ่งโภคะเป็นสี่ส่วน ฯ คฤหัสถ์นั้นควบคุมมิตรไว้ได้ ฯ
 พึงบริโภคจ่ายใช้โภคะด้วยส่วนหนึ่ง ฯ พึงประกอบการงาน
 ด้วยส่วนที่สอง ฯ พึงเก็บส่วนที่ดีไว้ ฯ ด้วยหมายว่าจัก
 ได้ใช้จ่ายในคราวอันตราย ฯ

ดึงคางกุดูร์ในลุตฺตุนุโฏก ที่ขนิกาย ปาฏิกวรรค หน้า๑๙๙ถึงหน้า๒๐๒

สังกหัตถ์ ๔

- ๑ ทาน ให้^๑ปันสิ่งของ ๆ คนแก่^๒ผู้^๓อื่นที่ควรให้^๔ปัน ๆ
 ๒ บิยวาจา เจริญวาจาที่^๑อ่อนหวาน ๆ
 ๓ อตุลจริยา ประพฤติ^๑สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่^๒ผู้^๓อื่น ๆ
 ๔ สมันตุตตา ความเป็นคนมี^๑ตน^๒เต็ม^๓อ^๔ไม่^๕ถือตัว ๆ
 คุณทั้ง ๔ อย่างนี้ เป็นเครื่อง^๑ยึด^๒เหนี่ยว^๓ใจของ^๔ผู้^๕อื่นไว้ได้ ๆ

ทานญ ๑ บิยวชชญ ๑ อตุลจริยา ๑ ยา อธิ
 สมันตา ๑ ชมเมสุ ตตถ, ตตถ ยถารหิ ๆ
 การให้^๑ ก็^๒ถ้าว^๓ถ้อยคำอัน^๔ไพเราะ^๕ ๑ ความประพฤติ^๑ประโยชน์
 ในโลก^๒นี้ ๑ ความเป็น^๑ผู้^๒ประพฤติ^๓เต็ม^๔อ^๕ใน^๖กรรม^๗นั้น ๆ ใน
 บุคคล^๑นั้น ๆ ตาม^๒ควร ๑

เอเต โข สงฺกหา โดเก รตฺตสา ฌีว ยายโต
 เอเต ๑ สงฺกหา นาสฺสุ น มาตา ปุตฺตการณา
 ดเมถ มานํ ปุขิ วา ปิตา วา ปุตฺตการณา ๆ
 ธรรม^๑เครื่อง^๒สง^๓เคราะห์^๔ในโลก^๕เหล่านี้^๖ แด^๗ ต้อง^๘มี^๙อยู่^{๑๐}ในโลก ๑
 เหมือน^๑ไม้^๒ดัด^๓ก^๔แห่ง^๕รถอัน^๖ไป^๗อยู่^๘ณ^๙นั้น^{๑๐} ก็^{๑๑}ถ้า^{๑๒}ธรรม^{๑๓}เครื่อง^{๑๔}สง^{๑๕}-
 เคราะห์^{๑๖}เหล่านี้^{๑๗}ไม่^{๑๘}พึง^{๑๙}มี^{๒๐}ไซ^{๒๑} ๑ มารดาก็^{๑๒}ดี^{๑๓}จะไม่^{๑๔}พึง^{๑๕}ได้^{๑๖} ความ

นับถือหรือบูชา เพราะเหตุบุตร ๆ บิดาก็ดี จะไม่พึงได้ความ
นับถือหรือบูชา เพราะเหตุบุตร ๆ

ยดฺมา จ ดังคหา เอเต สัมเปกฺขนฺติ ปณฺธิตา
ตดฺมา มหตฺตํ ปปฺโปนฺติ ปสฺสํ จ ภวนฺติ เตติ ฯ
เหตุใด บัณฑิตทั้งหลายย่อมพิจารณาเห็นกรรมเครื่องส่ง-
เคราะห์^๕เหล่านั้นโดยชอบ ๆ เหตุ^๕นั้น บัณฑิต ทั้งหลาย
เหล่านั้นจึงถึงความเปนใหญ่ เปนผู้อันประชุมชนสรรเสริญ
ทวหน้า^๖ ดังน^๕ ฯ

สังคาลกสูตร ในสุตตนปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค

หน้า ๒๐๖ ถึง ๒๐๗ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๐

สุขของคฤหัสถ์ ๔ อย่าง

- ๑ สุขเกิดแต่ความมั่งทรัพย์ ฯ ๒ สุขเกิดแต่จ่ายทรัพย์บริโภคน
๓ สุขเกิดแต่ความไม่ต้อ^งง ๔ สุขเกิดแต่ประกอบกรการ
เป^นหน[้] ๑ ที่ปราศจากโทษ ฯ

- (๒๒) อถโธ อนาถบิณฑิกโก คหปติ ครัง^งนั้นอนาถบิณฑิกคฤหบดี
เยน ภควา เตนุปลงุมมิ ได้เข้าไปเฝ้าโดยที่พระผู้มีพระ
ภาคเจ้าเสด็จประทับอยู่
อุปสงุมมิตฺวา ภควนุคฺติ ครัน^งเข้าไปเฝ้าแล้ว จึงถวาย
อภิวาทิตฺวา
เอกมนุคฺติ นิสีติ ฯ บังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า ฯ
เอกมนุคฺติ นิสินฺนํ โห นัง^งณะที่ควรลว^งข้างหนึ่ง ฯ
อนาถบิณฑิกโก คหปติ ภควา พระผู้มี พระภาคเจ้า ตรัส พระ
เชรรมเทศนา^งนั้นกะอนาถบิณฑิก
เอตทโวจ คฤหบดี ผู้นัง^งณะที่ควรลว^ง
ข้างหนึ่ง ว่า
จตุตถาริมา^นนิ คหปติ สุขานิ คฤหบดี นี^งสุขดีอย่าง
อริคมณีนยานิ คิหิ^นา ที่คฤหัสถ์ผู้บริโภคน^กาม จะพึง
กามโภคินา กาเด^น กาดิ ได้ เพราะเทียบกาดกับกาด
ดมเย^น ดมย^ม อุปาทาย เทียบดมัยกับดมัย ฯ
กตมานิ จตุตถาริ สุขดีอย่างนั้น เป^นไฉน ฯ

อตุลิสฺสั

(๑) สุธลียังนั คือ สุธเกิด
แต่ความมีโภกสมบัติ ๑

โภกิสฺสั

(๒) สุธเกิด แต่ ความ บริโภก
สมบัติ ๑

อนณิสฺสั

(๓) สุธเกิดแต่ความไม่มีหั้น ๑

อนวชฺชิสฺสั

(๔) สุธเกิดแต่ประกอบกรงาร
อันไม่มีโทษ ๑

กตมญฺจ คหปติ อตุลิสฺสั

(๑) คฤหบดี สุธเกิดแต่ความมี
โภกสมบัติเป็นไฉน ฯ

อิธ คหปติ กุตปุตฺตสฺสั

คฤหบดี กุตบุตรในใดกัน

โภคา โหนฺติ

มีโภก สมบัติ ฯ

อญฺจํจํวิริยาธิคตา

ที่ตนได้มาแล้วด้วยความเพียร
คือความหมั่นทำการกรงาร

พาหาพลปริจิตา

ตั้งสมไว้ด้วยกำลังแขน

เสทาวกฺขิตฺตา

ทำการจนเหงื่อตกจึงแผ้วงหา
ได้มาแล้ว

ชมฺมิกา

เป็นของเกิดขึ้นแล้วโดยกรรม

ชมฺมตฺถา

ได้มาแล้วโดยกรรม ฯ

โธ โภคา เม อตุลิสฺสั

กุตบุตรนั้น มาพิจารณาเห็น
ว่า โภกสมบัติของเรามีอยู่

อญฺจํจํวิริยาธิคตา

ซึ่งเป็นของอันเราได้มาแล้ว

พาหาพลปริจิตา

เสถาวรกฺขิตฺตา

ชมนิกา

ชมนุตฺตชาติ

อริกฺขณฺติ สุขํ อริกฺขณฺติ

โสมนนฺตํ

อิทํ วุจฺจติ คหปติ อตฺถิสุขํ ฯ

กตฺตมฺว จ คหปติ โภกสุขํ

อิธ คหปติ กุตฺตปฺตฺโต

อญฺ्ञจฺานวิริยาธิคเตหิ โภเคหิ

พาหาพลปริจิตฺเตหิ เสถาวรกฺ-

ขิตฺเตหิ ชมนิกฺเกหิ ชมน-

ตฺตฺเตหิ โภเค จ ภูณฺชติ

ปฺญฺณานิ จ กโรติ

ด้วยความเพียร คือความหมั่น

ทำการงาน

ตั้งสมไว้ด้วยกำลังแขน

ทำการ จนเหงื่อตก จึงแสวงหา
ได้มาแล้ว

โทษของเกิดขึ้นแล้วโดยกรรม

ได้มาแล้วโดยกรรมดังนี้ แล้ว

ย่อมได้ความสุข ความสำราญ
ใจ ฯ

คฤหบดี ขอนเรากล่าวว่า สุข
เกิดแต่ความมีโภคสมบัติ ฯ

(๒) คฤหบดี สุขเกิดแต่ความ
บริโภคสมบัติ เป็นไฉน ฯ

คฤหบดี กุตบุตรในเรือน

บริโภคสมบัติ แลบำเพ็ญบุญ

ด้วยโภคทรัพย์ที่ตนได้มาแล้ว

ด้วยความเพียร คือ ความหมั่น

ทำการงาน ตั้งสมไว้ด้วยกำลัง

แขน ทำการ จนเหงื่อตก จึง

แสวงหาได้มาแล้ว เป็นของ

โศ อญฺจํ วิริยาธิคเตหิ
 โภเคหิ พาหาพลปริจฺเจหิ
 เตทาวกฺขิตฺเตหิ ชมฺมิเกหิ
 ชมฺมตฺตฺเตหิ โภเค จ
 ญฺชามิ ปุณฺณานิ จ
 กโรมิติ

อริกฺขณฺติ สุขํ อริกฺขณฺติ
 โสมนสฺสํ
 อิทํ กุญฺจติ คหปติ
 โภกฺสุขํ ฯ
 กตมณฺจ คหปติ อนนฺตสุขํ

อิช คหปติ กุตฺตฺโต
 น กสฺสจฺจิ กิณฺนจฺจิ ชาเรติ
 อปฺปํ วา พหุํ วา

เกิดขึ้นแล้วโดยกรรม ได้มา
 แล้วโดยกรรม ฯ

กุดบุตรนั้น มาพิจารณาเห็นว่า
 เราได้บริโภคสมบัติ แด่บา-
 เปญบุญด้วยโภคทรัพย์ ที่เรา
 ได้มาแล้วด้วยความเพียร คือ
 ความหมั่นทำการงาน ตั้งสั-
 ใจด้วยกำลังแขน ทำการงาน
 จนเหงื่อตก จึงแสวงหาได้มา
 แล้ว เป็นของเกิดขึ้นแล้วโดย
 กรรม ได้มาแล้วโดยกรรม ดัง
 นั้นแล้ว

ย่อมได้ความสุข ความสำราญ
 ใจ ฯ

คฤหบดี ข้อนั้นเรากล่าวว่า สุข
 เกิดแต่ความบริโภคสมบัติ ฯ

(๓) คฤหบดี สุขเกิดแต่ความ
 ไม่มีหนี้ เป็นไฉน ฯ

คฤหบดี กุดบุตรในโลกัน
 มิได้หยิบยืมพัสดุดังใดสิ่งหนึ่ง
 น้อยก็ตาม มากก็ตาม ของผู้
 ไตผู้หนึ่งมาใช้สอย ฯ

โธ น กัสสจิ กิณฺณิ
ชาเรมิ อปฺปํ วา พหุํวาทิ

กุตบุตรนั้น มาพิจารณาเห็นว่า
เรามีได้ หยิบยืม พัดดูสิ่งใดสิ่ง
หนึ่ง มากก็ตาม น้อยก็ตาม
ของผู้ใด ผู้หนึ่ง มาใช้ ด้รอย
ดงนแล้ว

อริกฺขณฺติ สฺขํ อริกฺขณฺติ
โธมนสฺสํ

ย่อมได้ความสุข ความสำราญ
ใจ

อิทํ วุจฺจติ คหฺปติ อนนฺตสฺขํ ฯ

คฤหบดี ขอนเรากล่าวว่า สุข
เกิดแต่ความไม่มีหนี้

กตมณฺญํ คหฺปติ อนนฺตสฺสสฺขํ

(๔) คฤหบดี สุขเกิดแต่กรรม
อันไม่มีโทษ เปนไฉน ฯ

อิธ คหฺปติ อริยสํวโก
อนนฺตสฺสเนน กายกมฺเมน
สมนฺนาคโต โหติ

คฤหบดี อริยสาวกในศาสนา
มาตามพร้อมแล้ว ด้วยกาย-
กรรม อันไม่มีโทษ ฯ

อนนฺตสฺสเนน วจฺจกมฺเมน
สมนฺนาคโต โหติ

มาตามพร้อมแล้วด้วยวจีกรรม
อันไม่มีโทษ ฯ

อนนฺตสฺสเนน มโนกมฺเมน
สมนฺนาคโต โหติ

มาตามพร้อมแล้ว ด้วยมโน-
กรรม อันไม่มีโทษ ฯ

โธ อนนฺตสฺสเนน มหิ กาย-
กมฺเมน สมนฺนาคโต

อริยสาวกนั้น พิจารณาเห็นว่า
เรามาตาม พร้อม แล้ว ด้วย
กายกรรมอันไม่มีโทษ

อนวชฺเชน วจิกมฺเมน

ดฺมนฺนาคโต

อนวชฺเชน มโนกมฺเมน

ดฺมนฺนาคโตติ

อริกฺขุณฺติ สุขํ อริกฺขุณฺติ

โสมนสฺสํ

อิทํ วุจฺจติ คหปติ

อนวชฺชสุโข ๑

อิมานิ โข คหปติ จตฺตาริ

สุขานิ

อริคมณีนฺยานิ คิหิณา กาม-

โภกิณา กาเดห กาดํ สมนฺเยน

สมนฺยํ อุปาทายาติ ๑

(ครั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสพระสูตรนั้นจบลงแล้ว ตรัสนิคม

คาถามีความว่า)

อนนํ สุขํ ฅตฺวาน

ภุจฺชํ โภคํ สุขํ มจฺโจ

บุทฺถคฺคฺรฺว่าความไม่มีหน้เป็นสุขแล้ว

มีโภกสํบัตติได้ ๑

แจ้งประจักษ์ (สุขนั้น) ด้วยปัญญา (ของตน) ๑

มาตามพร้อมแล้ว ด้วย วจ-

กรรมอันไม่มีโทษ

มาตามพร้อมแล้ว ด้วยมโน-

กรรมอันไม่มีโทษ ดังนี้แล้ว

ย่อมได้ความ สุข ความ ดำ-

ราญใจ ๑

คฤหบดี ช้^๕อันเรากล่าวว่า สุข

เกิดแต่กรรมอันไม่มีโทษ ๑

คฤหบดี นั้นแลสุขดีอย่าง

ที่คฤหบดีจะพึงได้ เพราะเทียบ

กาด กับ กาด เทียบ สมนฺย กับ

สมนฺย ดังนี้ ๑

อโถ อตฺถิสุโข สเร

อโถ ปณฺณา วิปสฺสติ

ก็จะระลึกถึงสุขที่เกิดแต่ความ

ก็จะเห็น

วิปัสสนาโน ชานาติ

อุโภ ภาเค สุมะธโส

อนนทชชธุดธะเลคคัม

กถัม นาคุมติ โสฬสินติ ฯ

คนมีปัญญาดี เมื่อเห็นแจ้งประจักษ์ (ดังนั้น) ย่อมจะรู้ดีองแผนก
 ดัง^๕ว่า ดุ^๕ชด^๕ามอย่าง^๕นี้ ไม่ถึง^๕ด^๕วณ^๕เดี่ยวที่^๕สืบ^๕ห^๕ก^๕ของ^๕ดุ^๕ช^๕ที่^๕เกิด^๕แต่^๕กรรม
 ไม่มี^๕โทษ^๕ ดัง^๕นี้^๕ ฯ

สุตฺตฺตฺนฺตบิฏฺก อํกุตฺตฺตฺรนิกายส จตุกนิปาต หน้า ๘๐ ถึงหน้า ๘๓ ฯ

ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๑

ความปราถนาของบุคคลในโลกที่ได้สั่งสมด้วยยาก ๔ อย่าง

๑ ขอสมบัติจึงเกิดมีแก่เรา
โดยทางที่ชอบ ๆ	๒ ขอยศ จึงเกิดมี แก่เรา กับ
ญาติพวกพ้อง ๆ
๓ ขอเราจงรักษาอายุให้
ยืนนาน ๆ	๔ เมื่อสิ้นชีพแล้วขอเราจงไป
บังเกิดในสวรรค์ ๆ

- (๖๑) อถโฆ อนาถบีณฺทิกโก คหปติ ครังหนฺอนาถบีณฺทิก คถุหบดี
 เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ เข้าไปเฝ้าโดยที่ พระผู้มีพระ
 อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ ภาควเจ้าเสด็จประทับอยู่
 อภิวาเทตฺวา ครันเข้าไปเฝ้าแล้ว จึงถวาย
 เอกมนฺตํ นิสฺสีทิ ฯ บังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า
 เอกมนฺตํ นิสฺสินฺนํ โห หนึ่งขณะที่ควรถ้วนข้างหนึ่ง ฯ
 อนาถบีณฺทิกโก คหปติ พระผู้มี พระภาคเจ้า ตรัสพระ
 ภควา เอตทโวจ ธรรมเทศนานี้กะอนาถบีณฺทิก
 จตุตาโรเม คหปติ ฐมา คถุหบดี ธรรม ซึ่ง บุคคล
 อธิจฺจำ กนฺตา มนาปา ปราถนาบุคคลใคร่ เป็นที่ชอบ
 ทุเลตฺตา โลกสฺมิ ใจแลได้โดยยากในโลก มี ๔
 กตเม จตุตาโร อย่างเป็นไฉน ฯ

โกภา เม อุปฺปชฺชนตุ
 สหสมฺเมนาติ อัยํ ปจฺโม
 สมฺโม อิกฺกุโง กนฺโท มนาโป
 ทฺตฺตโก โดกสฺมึ

โกเค ตทฺธา สหสมฺเมน
 ยโส มํ อพฺภคฺคาจฺจตุ
 สห ฆาตีหิ สห อุปฺปชฺฌา-
 เยหิตฺติ อัยํ ทฺตฺติโย สมฺโม
 อิกฺกุโง กนฺโท มนาโป
 ทฺตฺตโก โดกสฺมึ

โกเค ตทฺธา สหสมฺเมน
 ยลฺลํ ตทฺธา สห ฆาตีหิ
 สห อุปฺปชฺฌาเยหิ จิรํ
 ชีวามิ ทิสฺมาเยํ ปาเลมิตฺติ
 อัยํ ตตฺติโย สมฺโม อิกฺกุโง
 กนฺโท มนาโป ทฺตฺตโก
 โดกสฺมึ

(๑) ธรรมที่หนึ่ง ซึ่ง บุคคล
 ปราถนา บุคคลใคร่เป็นที่ชอบ
 ใจ แดได้โดยยากในโลกลี้ว่า
 ขอ สัมบัติ ทั้งหลาย จงเกิดขึ้น
 แก่เราโดย ทาง ชอบธรรมเกิด
 ดังนี้ ฯ

(๒) ธรรมที่สอง ซึ่ง บุคคล
 ปราถนา บุคคลใคร่เป็นที่ชอบ
 ใจ แดได้โดยยากในโลกลี้ว่า
 เราได้ สัมบัติ โดย ทาง ชอบ
 ธรรมแล้ว ขอยศของเราทั้ง
 ญาติแดนพวกพ้องจงเจริญเกิด
 ดังนี้ ฯ

(๓) ธรรมที่สาม ซึ่ง บุคคล
 ปราถนา บุคคลใคร่เป็นที่ชอบ
 ใจ แดได้โดยยากในโลกลี้ว่า
 เราได้ สัม บัติ โดย ทาง ชอบ
 ธรรมแล้วแดได้ยศทั้งญาติแดน
 พวกพ้องแล้ว ขอเราจงเป็น
 อยู่ยาวนาน แดรักษาอายุให้ยืน
 นานเกิด ฯ

โกเค ตทฺชา ตฺหรมฺเมน ยถํ
 ตทฺชา ตฺห ฌาตึหิ ตฺห
 อุปชฺฌมาเยหิ จิรํ ชีวิตฺวา
 ที่มมายํ ปาเดตฺวา กายสฺส
 เกทา ปรมฺมรณํ สุกฺคํ
 สกฺกํ โลกํ อุปฺปชฺชามิตฺติ
 อयํ จตฺตฺโก รมฺโม อิกฺกุโ
 กนฺโต มนาโป ทฺตฺตฺโก
 โลกสฺมึ
 อิเม โช คหปติ จตฺตาโร
 รมฺมา อิกฺกุจํ กนฺตา มนาปา
 ทฺตฺตฺภา โลกสฺมึ ฯ

(๔) ธรรมที่ดี ซึ่งบุคคล
 ปราถนา บุคคลใคร่เป็นที่ชอบ
 ใจ แดได้โดยยากในโลกนี้ว่า
 เรา ได้ ส้ม บั๊ต โดย ทาง ชอบ
 ธรรมแล้ว ได้ยศทั้งญาติแดน
 พวกพร้อมแล้ว แดเป็นอยู่นาน
 รักษาอายุให้ยืนนานแล้ว ครั้น
 ดั้นชีพแล้ว ขอเราจงอุปบัติใน
 สุกฺคิโลกสวรรค์เกิด ดังนี้ ฯ
 คฤหบดี ธรรมดีอย่างเหล่านี้
 แด ซึ่งบุคคลปราถนา บุคคล
 ใคร่ เป็นที่ที่ชอบใจ แดได้โดย
 ยากในโลก ฯ

ธรรมเป็นเหตุให้สมหมายมีอยู่ ๔ อย่าง

๑ ตฺทฺชาตฺมปฺทา ถึงพร้อม
ด้วยศัทธา ฯ	๒ สุตตฺมปฺทา ถึงพร้อมด้วย
ศีล ฯ
๓ จาคตฺมปฺทา ถึงพร้อม
ด้วยบริจาคทาน ฯ	๔ ปญฺเฑตฺมปฺทา ถึงพร้อม
ด้วยปัญญา ฯ

อิเมตํ โช คหปติ จตฺตุนํ
 รมฺมานํ อิกฺกุจํ กนฺตานํ

คฤหบดี ธรรมที่เป็นไปเพื่อให้
 ได้ ธรรม ดี อย่าง ซึ่ง บุคคล

มณปานํ ทุณฺณณํ โลกสฺมึ
จตุตฺตารุ ฐมา ปฏิตาภาย
สํวตฺตุนฺติ

กตเม จตุตฺตารุ

สํวตฺตารุ

สํวตฺตารุ

จกสํวตฺตารุ

ปณฺณาสํวตฺตารุ ฯ

กตมา จ คหปติ สํวตฺตารุ-
สํวตฺตารุ

อิธ คหปติ อริยสํวตฺตารุ

สํวตฺตารุ โหติ สํวตฺตารุ

ตถาคตสํวตฺตารุ โหติ

อิติปิ โส ภควา

อรหํ สํวตฺตารุสํวตฺตารุ

ปราณนา บุคคลใดที่ชอบ
ใจแต่ได้โดยยากในโลกนี้
เหตุนั้น

ธรรมสิ่งนั้นเป็นไฉน ฯ

(๑) ธรรมสิ่งนั้น คือ ความ
ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ๑

(๒) ความถึงพร้อมด้วยศีล ๑

(๓) ความ ถึง พร้อม ด้วยการ
บริจาค ๑

(๔) ความถึง พร้อมด้วย บัญญา ๑

(๑) คฤหบดี ความถึงพร้อม
ด้วยศรัทธาเป็นไฉน ฯ

คฤหบดี อริยสาวกในธรรม
วินัย

เป็นผู้มีศรัทธาเชื่อความ ตรัส
รู้ของพระตถาคตเจ้าว่า

แม้เพราะอย่างนี้ ฯ พระผู้มี
พระภาคเจ้านั้น

เป็นพระอรหันต์ เป็นผู้ตรัสรู้
ชอบเอง

วิชาจรณสัมปนโน

เป็นผู้ถึง พร้อมด้วย วิชา แด
จระ

สุกโต โลกวิทู

เป็นผู้ได้ดจไปดีแล้ว เป็นผู้รู้
แจ้งโลก

อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ

เป็นสารถีแห่งบุรุษพึงฝึกได้ไม่
มีผู้ยิ่งไปกว่า

สตุถา เทวมนุสฺसानิ

เป็น ศาสตร์ดา ของ เทวดา แด
มนุษย์ทั้งหลาย

พทุโธ

เป็นผู้ตื่นแล้ว เป็นผู้เบิกบาน
แล้ว

ภกฺวาติ

เป็นผู้มีโชค

อโย วุจฺจติ คหปติ สฺตฺฐา-
สุมฺปทา ฯ

คฤหบดี ชื่อนเรากล่าวว่าความ
ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ฯ

กตมา จ คหปติ สฺตฺถสุมฺปทา

(๑) คฤหบดี ความถึงพร้อม
ด้วยศีล เป็นइन ฯ

อิธ คหปติ อริยสํวโก

คฤหบดี อริยสาวกในธรรม
วินัยน

ปาณาติปาตา ปฏฺวิโรโต โหติ

เป็นผู้เว้นจากฆ่าสัตว์

อทินฺนาทนา ปฏฺวิโรโต โหติ

เว้นจากการ ถ้อเอาของ ที่เจ้า-
ของยังไม่ได้ให้

กาเมสุมิฉฺฉาจารา ปฏฺวิโรโต
โหติ

เว้นจากการประพฤติผิดในกาม

มุดาวาหา ปฏิวิโรโต โหติ
 สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจํ
 ปฏิวิโรโต โหติ

อัยฺ วุจฺจติ คหปติ ตีถ-
 สัมปทา ฯ

กตมา จ คหปติ จากสัมปทา

อิธ คหปติ อริยสาวโก

วิคตมถมจฺเจเรน เจตสา

อการํ อชฺฌาวสฺสติ มุคฺตจาโค
 ปยตปาณิ โวสฺสคฺครโต

ยาจโยโค ทานสฺวิภาครโต

อัยฺ วุจฺจติ คหปติ จาก-
 สัมปทา ฯ

กตมา จ คหปติ ปญฺญา-
 สัมปทา ฯ

เว้นจากการกล่าวคำเท็จ

เว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุรา
 แดเมรย์ อันเป็นที่ตั้งแห่งความ
 ประมาท

คฤหบดี ขอนเรากล่าวว่าความ
 ถึงพร้อมด้วยศีล ฯ

(๓) คฤหบดี ความถึงพร้อม
 ด้วยการบริจาคเป็นไฉน ฯ

คฤหบดี อริยสาวกในธรรม
 วินัย

มีใจปรารถนาถ่มดทินคือความ
 ตระหนี่

มีของควรบริจาคมั่นตั้งแล้ว
 มีมือชำระแล้ว ยินดีแล้วใน
 การสละ

ควรเป็นที่ชอบ แดยินดีแล้วใน
 การให้แด่ การจำแนก อยู่
 ครองเรือน ฯ

คฤหบดี ขอนเรากล่าวว่าความ
 ถึงพร้อมด้วยการบริจาค ฯ

(๔) คฤหบดี ความถึงพร้อม
 ด้วยปัญญาเป็นไฉน ฯ

อภิชฌาวิสามนโตภาณิกุเตน
 คหปติ เจตสา วิหรนฺโต
 อภิจฺจํ กโรติ ภิจฺจํ อปฺราเชติ
 อภิจฺจํ กโรนฺโต ภิจฺจํ
 อปฺราเชนฺโต ยสา จ สฺสุชา
 จ ธีตติ

พยาปาทาณิกุเตน คหปติ
 เจตสา วิหรนฺโต อภิจฺจํ
 กโรติ ภิจฺจํ อปฺราเชติ
 อภิจฺจํ กโรนฺโต ภิจฺจํ
 อปฺราเชนฺโต ยสา จ สฺสุชา
 จ ธีตติ

ถินมัทธราณิกุเตน คหปติ
 เจตสา วิหรนฺโต อภิจฺจํ
 กโรติ ภิจฺจํ อปฺราเชติ
 อภิจฺจํ กโรนฺโต ภิจฺจํ อปฺรา-
 เชนฺโต ยสา จ สฺสุชา จ ธีตติ

อุทฺทจฺจุกฺกุจฺจุจฺจาณิกุเตน
 คหปติ เจตสา วิหรนฺโต

คฤหบดี บุคคลผู้มีใจอันความ
 โดغمไม่สม่ำเสมอ คือ อภิช-
 ฌาครอบงำแล้ว ย่อมทำกิจ
 ที่ไม่ควรทำ ทำกิจที่ควรทำให้
 เสียไป เมื่อทำกิจที่ไม่ควรทำ
 ทำกิจที่ควรทำให้เสีย ก็ย่อม
 เสื่อมจากยศแดความสูง ๆ

คฤหบดี บุคคลผู้มีใจอันพยา-
 บาตครอบงำแล้ว ย่อมทำกิจที่
 ไม่ควรทำ ทำกิจที่ควรทำให้
 เสียไป เมื่อทำกิจที่ไม่ควรทำ
 ทำกิจที่ควรทำให้เสีย ก็ย่อม
 เสื่อมจากยศแดความสูง ๆ

คฤหบดี บุคคลผู้มีใจอันงว
 โงกครอบงำแล้ว ย่อมทำกิจ
 ที่ไม่ควรทำ ทำกิจที่ควรทำให้
 เสียไป เมื่อทำกิจที่ไม่ควรทำ
 ทำกิจที่ควรทำให้เสียไป ย่อม
 เสื่อมจากยศแดความสูง ๆ

คฤหบดี บุคคลผู้มีใจอันฟุ้ง
 สรร้าน แตร้าคาญ ครอบงำแล้ว

อภิจุจํ กโรติ กิจุจํ อปรา चेติ
อภิจุจํ กโรนุโต กิจุจํ
อปรา चेนุโต ยถา จ สุขา จ
ขันติ

วิจิกิจฺฌาภิกฺขุเตน คหปติ
เจตสา วิหรนุโต อภิจุจํ
กโรติ กิจุจํ อปรา चेติ
อภิจุจํ กโรนุโต กิจุจํ
อปรา चेนุโต ยถา จ สุขา
จ ขันติ

ธ โข โส คหปติ อริยสวโก
อภิชฺฌาวิสฺมโตโก จิตฺตํ
อุปกฺกฺกิตฺติ อิติ วิทิตฺวา
อภิชฺฌาวิสฺมโตโก จิตฺตํ
อุปกฺกฺกิตฺติ ปชหติ

พยาปาโท จิตฺตํ อุปก-

ยอมทำกิจที่ไม่ควรทำ ทำกิจ
ที่ควรทำให้เสียไป เมื่อทำกิจ
ที่ไม่ควรทำ ทำกิจที่ควรทำให้
เสียไป ย่อมเสื่อมจากยศแล
ความสุข ฯ

คฤหบดี บุคคลผู้มีใจอันความ
เคลือบแคลง สงสัย ครอบงำ
แล้ว ย่อมทำกิจที่ไม่ควรทำ
ทำกิจที่ควรทำให้เสียไป เมื่อ
ทำกิจที่ไม่ควรทำ ทำกิจที่
ควรทำให้เสียไป ย่อมเสื่อม
จากยศแลความสุข ฯ

คฤหบดี อริยสาวกนั้นรู้แจ้ง
ว่าความโลภไม่สม่ำเสมอ คือ
อภิชฌาเป็นเครื่องเศร้าหมอง
ของจิตตั้งนั้นแล้ว ย่อมละเสีย
ซึ่งความโลภไม่สม่ำเสมอ คือ
อภิชฌาเป็นเครื่องเศร้าหมอง
ของจิต ฯ

รู้แจ้งว่า พยาบาท เป็นเครื่อง

กิเลสได้ติ อิติ วิทิตวา

พยาบาท จิตตตัสส อุปกุกิเลส
ปชหติ

ถีนมิทฺทํ จิตตตัสส อุปกุกิเลสได้ติ
อิติ วิทิตวา ถีนมิทฺทํ จิตตตัสส
อุปกุกิเลส ปชหติ

เล้าหมองของจิตตังนัแล้ว
ยอม ละเสีย ซึ่ง พยาบาท เปน
เครื่องเล้าหมองของจิตต ๗

รู้แจ้งว่า ความง่วงโงก เปน
เครื่องเล้าหมองของจิตต ดัง
นั้นแล้ว ย่อมละความง่วงโงก
ซึ่งเป็นเครื่องเล้าหมองของ
จิตตได้เสีย ๗

อุทฺทจฺจกุกุกุจํ จิตตตัสส
อุปกุกิเลสได้ติ อิติ วิทิตวา
อุทฺทจฺจกุกุกุจํ จิตตตัสส
อุปกุกิเลส ปชหติ

รู้แจ้งว่าความฟุ้งสร้านเล้า-
คาญ เปน เครื่อง เล้า หมอง
จิตตังนัแล้ว ย่อมละความฟุ้ง
สร้าน เล้า คาญ เปน เครื่อง
เล้าหมองของจิตต ๗

วิจิกิจฺฉา จิตตตัสส อุปกุกิ-
เลสได้ติ อิติ วิทิตวา
วิจิกิจฺฉํ จิตตตัสส อุปกุกิเลส
ปชหติ

รู้แจ้งว่า ความเค็ดือบแคง
ดัง สย เปน เครื่อง เล้า หมอง
ของ จิตตังนัแล้ว ย่อม ละ
ความ เค็ดือบแคง ดัง สย เปน
เครื่องเล้าหมองของจิตตได้เสีย

ยโต จ โห คหปติ อริย-
ธาวกตัสส อภิชฺฌาวิธมโตโก
จิตตตัสส อุปกุกิเลสได้ติ อิติ

คฤหบดี เหตุใดแลความโงก
ไม่สม่ำเสมอ คือ อภิชฺฌา ซึ่ง
เปนเครื่องเล้าหมองของจิตต

วิทิตวา อภิขณาวิสมโตโก
จิตตสูตร อุปกุกิเลโส ปหีโน
โหติ

พยาปาโท จิตตสูตร อุปกุกิ-
กิเลโสติ อิติ วิทิตวา

พยาปาโท จิตตสูตร อุปกุกิ-
กิเลโส ปหีโน โหติ ฯ

ถินมิทฺธํ จิตตสูตร อุปกุกิ-
กิเลโสติ อิติ วิทิตวา

ถินมิทฺธํ จิตตสูตร อุปกุกิ-
กิเลโสติ ปหีโน โหติ

อุทฺทธจฺจกุกุกุจํ จิตตสูตร
อุปกุกิเลโสติ อิติ วิทิตวา

อุทฺทธจฺจกุกุกุจํ จิตตสูตร
อุปกุกิเลโส ปหีโน โหติ

วิจิกิจฺฉา จิตตสูตร อุปกุกิ-
กิเลโสติ อิติ วิทิตวา วิจิ-

กิจฺฉา จิตตสูตร อุปกุกิเลโส
ปหีโน โหติ

อัน อริยสาวก รู้แจ้งว่า เปน
เครื่องเศร้าหมองของจิตต์ดัง
นี้ ได้ละเสียแล้ว ฯ

พยาบาท ซึ่งเป็นเครื่องเศร้า
หมองของจิตต์ อันอริยสาวก
รู้แจ้งว่าเป็นเครื่องเศร้าหมอง
ของจิตต์ดังนี้ได้ละเสียแล้ว ฯ

ความง่วงโงก เปนเครื่องเศร้า
หมองของจิตต์ อันอริยสาวก
รู้แจ้งว่าเป็นเครื่องเศร้าหมอง
ของจิตต์ดังนี้ได้ละเสียแล้ว ฯ

ความฟุ้งร้นแตรำคาญ เปน
เครื่องเศร้าหมองของจิตต์ อัน
อริยสาวก รู้แจ้งว่าเป็นเครื่อง
เศร้าหมองของจิตต์ดังนี้ได้
ละเสียแล้ว ฯ

ความเคลือบแคลง สงสัย เปน
เครื่องเศร้าหมองของจิตต์ อัน
อริยสาวก รู้แจ้งว่าเป็นเครื่อง
เศร้าหมองของจิตต์ดังนี้ได้
ละเสียแล้ว ฯ

อัย วุจฺจติ คหปติ อริยสํวโก
มหาปณฺโณ ปุณฺณปณฺโณ

คฤหบดี เหตุนี้^๕ พระอริยสํวก
นี้เรากล่าวว่ามีปัญญาใหญ่ มี
ปัญญามาก

อาปาถทโส

เห่น ประโยชน ที่ตั้ง อยู่ในทาง
ถึงพร้อมด้วยปัญญา ๖

ปณฺณาสํมปฺนโน

คฤหบดี ขอนเรากล่าวว่าความ
ถึงพร้อมด้วยปัญญา ๖

อัย วุจฺจติ คหปติ

ปณฺณาสํมปฺทา

คฤหบดี ชรรณดีอย่างเหล่านี้

อิเมสํ โห คหปติ จตฺตุนํ

ชมนํ อธิจํ กนฺตํ

แต่ ย่อมเป็นไปเพื่อให้ได้ธรรม

มณฺปนํ ทุณฺณํ โลกสฺมิ

ดีอย่าง ที่บุคคลปราณา บุท-

อิเม จตฺตาโร ชมนํ ปฏิ-

คตใคร่ เป็นที่ชอบใจ แต่ได้

ลาภาย สํวตฺตุนํ ๖

โดยยากในโลก เหล่านี้ ๖

สํวตฺตุนํ ปฏิก อองคตฺตุนิกาย จตฺตุนิกาย นํ ๘๕ ถึงหน้า ๘๘

ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๓

ตระกูลอันมั่งคั่งจะตั้งอยู่นานไม่ได้เพราะสถาน ๔

๑ ไม่แสวงหาพัสดุที่หายแล้ว ๒ ไม่บุรณพัสดุที่คร่ำคร่า ๓

๓ ไม่รู้จักประมาณในการบริโภคนมบัติ ๔ ตั้งสตรีหรือ
บุรุษทุศีลให้เป็นแม่เรือนพ่อเรือน ๕

ผู้หวังจะดำรงตระกูลควรเว้นสถาน ๔ ประการนี้เสีย

(๒๕๘) ยานิกานิจิ ภิกขเว กุตานิ ภิกษุทั้งหลาย ตระกูลทั้งหลาย
เหล่าใดเหล่าหนึ่ง ๕

โกเคสุ มหตฺตํ ปตฺตานิ . ที่ถึงความเปิ่นใหญ่ในโคก ทั้ง
หลายแล้ว

น จิรญฺจติกานิ ภวนฺติ ไม่ตั้งอยู่นานได้
สพฺพานิ ตานิ จตฺถิ จานเหิ ตระกูลทั้งปวงเหล่านั้นไม่ตั้ง
อยู่นานได้ เพราะสถานดีประ
การ หรือเพราะแต่สถานใด
สถานหนึ่ง ๕

กตเมหิ จตฺถิ สถานดีประการนั้นเป็นไฉน ๕

นญฺจํ น คเวสนฺติ (๑) คือ ตระกูลเหล่านั้นไม่
แสวงหาพัสดุที่หายแล้ว ๑

ชินฺณํ น ปฏิธฺชโรนฺติ (๒) ไม่ปฏิสังขรณ์ (ซ่อม
แปลง) พัดลูที่คร่ำคร่า ๑

อปริมิตปานโกชนา โหนฺติ

ทุสฺสํ อิตฺถิยา ปุริสฺสา
อริปะจฺเจ จเปนฺติ

ยานิกานิจิ ภิกฺขเว กุณฺดา

โกเคสฺส มหคฺคํ ปตฺตานิ

น จิรญฺจิติกานิ ภวฺนฺติ
ธพฺพานิ ตานิ อิมํ
จตุหิ จาเนหิ เอเตสฺสา
อณฺเฏตเรน ฯ

ยานิกานิจิ ภิกฺขเว กุณฺดา

โกเคสฺส มหคฺคํ ปตฺตานิ

จิรญฺจิติกานิ ภวฺนฺติ
ธพฺพานิ ตานิ จตุหิ จาเนหิ
เอเตสฺสา อณฺเฏตเรน

(๓) เป็น ผู้มีเข้าน้ำนับไม่ได้
(คือ บริโภคฟุ่มฟาย) ๑

(๔) ตั้งตัวหรือบุรุษที่คิดไว้
ในความเป็นอธิบดี (คือ เป็น
พ่อเรือนแม่เรือน) ๑

ภิกษุทั้งหลายตระกูลทั้งหลาย
เหล่าใดเหล่าหนึ่ง

ที่ ถึง ความ เป็นใหญ่ ใน โภคะ
ทั้งหลายแล้ว

ไม่ตั้งอยู่นานได้ ฯ

ตระกูลทั้งหลายเหล่านั้นไม่ตั้ง
อยู่นานได้ เพราะสถานดีประ-
การเหล่านั้น หรือแต่เพราะสถาน
ใดสถานหนึ่ง ฯ

ภิกษุทั้งหลายตระกูลทั้งหลาย
เหล่าใดเหล่าหนึ่ง ฯ

ถึงความ เป็นใหญ่ ใน โภคะทั้ง-
หลายแล้ว

ตั้งอยู่นานได้

ตระกูลทั้งปวงเหล่านั้น ตั้งอยู่
นานได้ เพราะสถานทั้งดีประ-

กตเมหิ จตุหิ

นฏจํ คเวณฺติ

ชินฺณํ ปฏิสํวโรนฺติ

ปริมิ ต ปานโกชนา โหนฺติ

ดีถวนฺตํ อิตถิภา ปุริสฺวา
อชิปะจฺเจ จเปณฺติ

ยานิกานิจิ ภิกฺขเว กุณฺดาณิ

โกเคสุ มหตฺตํ ปตฺตานิ

จิรวฺวจิตฺตานิ ภวนฺติ

สพฺพานิ ตานิ อิมหิ จตุหิ

การ หรือแต่เพราะสถานใด
สถานหนึ่ง ฯ

สถานทั้งสี่ประการนั้น เป็น
โนน ฯ

(๑) คือตระกูลเหล่านั้น ย่อม
แสวงหาพัสดุที่หายแล้ว ๓

(๒) ปฏิสังขรณ์พัสดุที่ชำรุด
คร่ำคร่า ๓

(๓) เป็นผู้มีหน้าที่นับได้
(คือ ไม่บริโภคฟุ่มเฟือย) ๓

(๔) ตั้งสัตว์หรือบุรุษที่มีคู่
ไว้ในความอธิบดี (คือเป็นพ่อ-
เรือนแม่เรือน) ๓ ฯ

ภิกษุทั้งหลาย ตระกูลทั้งหลาย
เหล่านี้

ที่ถึงความเป็นใหญ่ในภค
ทั้งหลายแล้ว

ตระกูลทั้งปวงเหล่านั้น ตั้งอยู่
นานได้

เพราะสถานทั้งสี่เหล่านั้นหรือแต่

จำเนही เอเตลัว อณฺณต-

เรนาติ ฯ

เพราะดถานใดดถานหนึ่งตงน๑

ดุนตบิฏก องคตฺตรนิกาย จตฺกกนฺนิปาต หน้า ๓๓๖ ถึง ๓๓๗

ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๑

ธรรมของพรവാส ๔

- ๑ ศจุจะ ศักยชื้อแก่กัน ฯ ๒ ทมะ รู้จักข่มจิตต์ของตน
- ๓ ขนฺติ อคทน ฯ ๔ จาคะ อดะให้ปันสิ่งของๆ ตน
แก่คนที่ควรให้ปัน ฯ

ยสฺสเดเต จตุโร ชมฺมา สทฺธสฺส ชรเมตีโน
 ศจุจํ ชมฺโม จิตฺติ จาโค สเว เปจฺจ น โสจติ ฯ
 ธรรมดีประการเหล่านี้ มีอยู่แก่บุคคลผู้ใด ฯ ซึ่งเป็นผู้มีศรัทธา
 อยู่ครองเรือน ฯ คือ ศจุจ ธรรม ความตั้งหมั่น จาคะ บุคคล
 ผู้นั้นแฉะโลกันต์ไปแล้ว ย่อมไม่ไศกเสร์ว่า ฯ

อิงฺฆ อญฺเญยํ ปุจฺจนสฺส ปุณฺณ สมันฺพรหมณเ
 ยทิ-ศจุจา ทมา จาคา ขนฺตุยา ภิชฺชโยธ วิชฺชตฺติ ฯ
 ถ้าธรรมโนใดกันนี้ ย่อมมียิ่งไปกว่า ศจุจะ ทมะ จาคะ ขนฺติ เชิญท่าน
 ดองถามสมันะพรหมณฺ์ แม้เหล่าอื่นเป็นอันมากมาดู ฯ

สวดมนต์ฉบับหลวงหน้า ๙๔

ฉบับพิมพ์ ร.ศ. ๑๒๙

ปัญญากะ

ประโยชน์เกิดแต่การถือโภคทรัพย์ ๕ อย่าง

แสวงหาโภคทรัพย์ได้มาโดยทางที่ชอบแล้ว

- ๑ ^๕ เติงตัว มารดา บิดา บุตรภรรยา บ่าวไพร่ ให้เป็นสุข ๗
- ๒ ^๕ เติงเพื่อนฝูงให้เป็นสุข ๗
- ๓ บำบัดอันตรายที่เกิดแต่เหตุต่าง ๆ ๗
- ๔ ทำพลี ๕ อย่าง คือ ก. ญาติพลี ส่งเคราะห์ญาติ ข. อตุลิตี-
พลี ต้อนรับแขก ค. ปุพฺพเปตพลี ทำบุญอุทิศให้ผู้ตาย
ฌ. ราชพลี ถวายเปนของหลวง มีเสียดากรเปนต้น ง. เทว-
ดาพลี ทำบุญอุทิศให้เทวดา ๗
- ๕ บริจาคทาน ในสมณะพราหมณ์ผู้ประพฤติชอบ ๗

- (๔๑) อถโช อนาถบีณฺทิกโก คหปติ ครังนฺน อนาถบีณฺทิกคถุหปติ
เยน ภควา เทนุปลงฺกมิ ได้เข้าไปเฝ้าโดยที่พระผู้มีพระ
ภาคเจ้าเสด็จประทับอยู่
อุปฺปลงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวา- ครันเข้าไปเฝ้าแล้ว จึงถวาย
เทตฺวา บังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า
เอกมฺนฺตํ นิฉีติ ๗ นั้ณะที่ควรดวณข้างหนึ่ง ๗
เอกมฺนฺตํ นิฉินฺนํ โห พระผู้มีพระภาคตรัสพระธรรม
เทศนา

อนาถปิณฑิก คหบดี

ภควา เอตทโวจ

ปณฺณิเม คหปติ โภคานํ

อาทียา

กตเม ปณฺณ

อิธ คหปติ อริยสาวโก

อญฺจํจํวิริยาธิคเตนหิ โภเคหิ

พาหาพตปริจิตฺเตหิ

เดทาวกฺขิตฺเตหิ

ธมฺมิเกหิ

ธมฺมตฺตฺเตหิ

อตุตฺตานํ สุขเติ ปิณฺเนติ

ธมฺมา สุขํ ปริหฺรติ

มาตาปิตโร สุขเติ ปิณฺเนติ

กะอนาถปิณฑิกะคฤหบดี ผู้

หนึ่งขณะที่ควรถ้วนข้างหนึ่งว่า

คฤหบดีประโยชน์ที่เกิดแต่การ

ถือโภคทรัพย์นั้นห้าอย่าง ๑

ประโยชน์ที่เกิดแต่การถือโภคะ

ทรัพย์ห้าอย่างนั้นเป็นไฉน ๑

(๑) คฤหบดีอริยสาวกในธรรม

วินัย

มีโภคทรัพย์อันได้มาแล้วด้วย

ความเพียร คือความหมั่นดู

ชนทำการงาน

ตั้งมั่นไว้ด้วยกำลังแขน

ทำการงานจนเหงื่อตกจึงแผ้ว

หาได้มาแล้ว

เป็นของเกิดแล้ว โดยธรรม

ได้มาแล้วโดยธรรม

ย่อมทำตนให้สุขดำรงาญเิบอิม

ทำนุบำรุงให้เป็นสุขโดยชอบ

ย่อม ทำ มารดาบิดาให้ สุขดำรงา-

ราญ เิบอิม

ธมฺมา สฺขํ ปริหฺรติ
 ปุคฺคตทาทาสกมฺมกรโป-
 ริเต สฺสเชติ

บีณฺเตติ ธมฺมา สฺขํ ปริหฺรติ

อัยํ ปจฺจโม โภคานํ อาทิโย ฯ

ปุน จปรํ คหปติ อริยสํวโก

อญฺจํ วิริยาธิคเตหิ โภเคหิ

พาหาพตปฺริจิตฺเตหิ

เสถวากุชิตฺเตหิ

ธมฺมิเกหิ

ธมฺมตฺตฺเตหิ

มิตฺตามจฺเจ สฺสเชติ บีณฺเตติ

ธมฺมา สฺขํ ปริหฺรติ

อัยํ ทฺติโย โภคานํ อาทิโย ฯ

ทำนุบำรุงให้เป็นสุขโดยชอบ ฯ

ย่อมทำบุตร์ภรรยาแตกาต์ กับ

หม่มบุรุษผู้ทำการงาน

ให้สุขสำราญเิบอิมทำนุบำรุง

ให้เป็นสุขโดยชอบ

ข้อนี้เป็น ประโยชน์ ที่เกิดแต่

การถือโภคะทรัพย์ ที่หนึ่ง ฯ

(๒) อีกข้อหนึ่ง ดูก่อนคฤหบดี

อริยสาวก

มีโภคะทรัพย์อันได้มาแล้วด้วย

ความเพียร คือ ความหมั่นดู

ชนทำการงาน

ตั้งมั่นไว้ด้วยกำลังแขน

ทํ การ งาน จนเหงื่อ ตก จึง

แสวงหาได้มาแล้ว ฯ

เป็นของเกิดขึ้นแล้วโดยกรรม

ได้มาแล้วโดยกรรม

ย่อมให้มิตรสหายเป็น สุขสำ-

ราญ เิบอิม

ทำนุบำรุงให้เป็นสุขโดยชอบ ฯ

ข้อนี้เป็น ประโยชน์ ที่เกิดแต่

ปุ่น จปร คหปติ อริยสาวโก	การถือโภคทรัพย์ที่สอง ๑
อุฏฐานวิริยาจิกเทหิ โภเคหิ	(๓) อีกข้อหนึ่ง ดูก่อนคฤหบดี อริยสาวก มีโภคะอันได้มาด้วยความ เพียร คือ ความหมั่น ^๕ ดุก ^๕ ชนทำ การงาน
พาหาพตปริจิจเทหิ	ตั้งสมไว้ด้วยกำลังแขน
เสถทาวกฺขิตฺเตหิ	ทำการงานจนเหงื่อตกจึง ^๕ แฉ่ว หาได้มาแล้ว
ธมฺมิเกหิ	เป็นของเกิดขึ้นแล้วโดยธรรม
ธมฺมตฺตฺเตหิ	ได้มาแล้วโดยธรรม
ยา ตา โหณฺติ อาปทา	อันตรายเหตว่าใดมีมา
อคฺคิโต วา	แต่ไฟก็ดี
อุทกฺโข วา ราชโข วา	แต่น้ำก็ดี แต่พระเจ้าแผ่นดิน ก็ดี
โจรโข วา	แต่โจรก็ดี
อปฺปิยโข วา ทายาทโข	แต่ผู้ที่จะได้ส่วนแบ่งบ้านซึ่งไม่ เป็นที่รักก็ดี
ตถารูปาสุ อาปทาสุ	เมื่อมีอันตรายเหตานั้น ^๕ ชน
โภเคหิ ปรีโยธาย วตฺตติ	ย่อม บำบัด อันตรายเหตานั้น ^๕ เสียด้วยโภคทรัพย์

โศกต์ถิ อตตานํ กโรติ

ทำจนให้สัตว์ดี

ชยัม ตติโย โภกานัม ชาติโย ฯ

ข้อนี้ เป็น ประโยชน์^{๒๕} ที่ เกิด แต่
การถือ โภคทรัพย์^{๒๖} ที่สาม ฯ

บุญ ปรํ คหปติ อริยสาวโก

(๔) อีกข้อหนึ่ง ดังก่อนคดี
อริสาวก

อุฎฐานวิริยาคคเทหิ โภเคหิ

มีโอกอันได้มาแล้ว ด้วยความ
เพียร คือความหมั่นตักขุดทำ
การงาน

พาหาพดปริจิตเหิ

สั่งสม ด้วย กำลัง แขน

เส้ทาวกชิตเตหิ

ทำกรงานจนเหงื่อตก จัง
แสวงหาได้มาแล้ว

ชมมิเกห์

เป็นของเกิดขึ้นแล้วโดยกรรม

ขมณฑลเช็ก

ได้นำแก้วโดยธรรม

ปณฺจ พถํ กตฺตา โหติ

๒๐ ๘๕ ๒
เป็นผู้ทำพดทงหา

๒๒๒

คอก พัดแกงชาติ๑ พัดแกงแขก๑

ปพพเปตพต

พลัเก่าปพเบตชน ๓

ราชพลี

พด. แก้วพระเจ้าแผ่นดิน ๑

เทวดาพลี

พดแก่ววดา ๑

อย่า จตุตโก โภคานํ

๒๕
ข้อนี้เป็นประโยชน์ที่เกิดแต่การ
ถือโอกาสทรมาน

อาทิโย ฯ

ปุน จปร คหปติ อริยสาวโก

อัญจนวิริยาริกเตหิ โภเคหิ

พาทาพตปริจิตเทหิ

เสทาวกชิตุเตหิ

ชมฺมิเกหิ

ชมฺมตทเชหิ

เย เต สฺมณพฺรหฺมณา

มทปฺปมาทา ปฏิวิรตา

ชนฺติโสรัจฺเจ นิวิฏฺฐา

เอกมตฺตานํ ทเมนฺติ

เอกมตฺตานํ สฺเมนฺติ

เอกมตฺตานํ ปรีนิพฺพาเปนฺติ

(๕) อีกข้อหนึ่งดูก่อนคฤหบดี
อริยสาวก

มีโภคทรัพย์อันตนได้มา แล้ว
ด้วยความเพียร คือความหมั่น

๕
ดูจนทำการงาน

ตั้งมั่นด้วยกำลังแขน

ทำการงานจนเหงื่อตก ๕ จึง

แสวงหาได้มาแล้ว

๕
เป็นของเกิดขึ้นแล้วโดยกรรม

ได้มาแล้วโดยกรรม

๕
สมณะพราหมณ์เหล่าใด

๕
เป็น ผู้เว้น จาก ความ เมา แด

ความประมาทแล้ว

๕
เป็นผู้ตั้งอยู่ในความอดทนแด

๕
ความเป็นผู้ยินดี อยู่ใน กรรม

อันงามแล้ว ๕

๕
ฝึกตนส่วนเดียว

ให้ตน ระวังส่วนเดียว

ให้ตน ด้บเครื่องหมองใจส่วน
เดียว

ตถารุเปตุ สมนพฺรหฺมณฺเณตุ

อุทฺทกฺคิกํ ทกฺขิณํ ปตฺติจฺจาเปติ

โสวคฺคิกํ สุขวิปากํ สคฺค

สํวตฺตนิกํ

อัยํ ปณฺจโม โภคานํ

อาทิโย ฯ

อิเมโห คหปติ

ปณฺจ โภคานํ อาทิยา

คตฺถํ เจ คหปติ อริย-

สํวคฺคํ อิเม ปณฺจ โภคานํ

อาทิเย อาทิยโต

โภคา ปริกฺขยํ

คจฺจนฺติ

คตฺถํ เอวํ โหติ

เย วต โภคานํ อาทิยา เต

จาหํ อาทิยามิ โภคา จ เม

ปริกฺขยํ คจฺจนฺตํ

ย่อมประติษฐาน ทักขินาทาน
ที่เจริญผล เปนไปเพื่อให้ได้

อารมณ์อันดีมีสุขเปนผล เปน
ไปเพื่อให้เกิดในสวรรค์นั้นไว้

ในสมณพราหมณ์เหล่านั้น

ข้อนี้เป็นประโยชน์ที่เกิดแต่การ

ถือโภคทรัพย์ครบห้า ฯ

คฤหบดีประโยชน์ที่เกิดแต่การ

ถือโภคทรัพย์มีห้าอย่างดังนี้แล

คฤหบดี เมื่ออริยสาวก ถือเอา

ประโยชน์

ที่เกิดแต่ การ ถือโภคทรัพย์ห้า

อย่างน้อย

โภคทรัพย์ทั้งหลาย ถึงความ

เสื่อมสิ้นไป

อริยสาวกนั้น ได้คิดตั้งว่า

แม้โภคทรัพย์ทั้งหลายของเรา

เสื่อมสิ้นไป เราได้ถือเอาประ-

โยชน์ที่เกิด แต่ การ ถือ โภค-

ทรัพย์เหล่านั้นไว้แล้ว

อิติสุตฺตํ โหติ อวิปฺปฏฺฐิสาโร ฯ

ตสุตฺตํ เจ คหปติ อริย-

สํวกสุตฺตํ อิมํ ปณฺณํ โภคานํ
อาทึเย

อาทึยโต โภคา อภิวทฺตมฺหฺนติ

ตสุตฺตํ เอวํ โหติ

เย วต โภคานํ อาทึยา

เต จาหํ อาทึยามิ โภคา

จ เม อภิวทฺตมฺหฺนตฺติ

มิได้มีความเดือดร้อนใจดังนี้ ฯ

คฤหบดี ก็เมื่อ อริยสํวกก็ถือ

เอาประโยชน์ ที่เกิดแต่การถือ

โภคทรัพย์หาอย่างน้อย

โภคทรัพย์ทั้งหลายเจริญขึ้น

อริยสํวกนั้น ได้คิดดังนี้ว่า

แม้เราได้ถือเอาประโยชน์ที่

เกิดแต่การถือโภคทรัพย์เหล่านี้

นั้น โภคทรัพย์ทั้งหลายของ

เรายังเจริญขึ้น มีความอุ่นใจ

อยู่อย่างนี้

อิติสุตฺตํ โหติ อวิปฺปฏฺฐิสาโร

อุภเยเนว อวิปฺปฏฺฐิสาโรติ ฯ

อริยสํวกนั้น ชื่อว่า มิได้มี

ความเดือดร้อนใจด้วยเหตุทั้ง

สองนั้นเลย ฯ

(พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสพระสูตรนี้จบแล้ว จึงตรัสนิคมคาถา

มีความว่า)

ภุตฺตา โภคา ภตา ภจฺจา

อุทฺทกฺคา ทกฺขิณา ทินฺนา

อุปฏฺฐิจิตา สัตถวฺนโต

วิติณฺณา อาปทาสุ เม

อโถ ปณฺณํ พถํ กตา

สณฺณตา พุรหฺมจาริโย

โภคะทั้งหลายเราได้บริโภคแล้ว

บุคคลทั้งหลายที่ควรเลี้ยง เราได้

ได้^๕เลยงแล้ว ๑ อันตรายทั้งหลายเราได้ข้ามพ้นไปแล้ว ๑ ทักซิณา
ที่เจริญผลเราได้ให้^๕แล้ว ๑ อนึ่งพลี^๕ห้าเราได้ทำ^๕แล้ว ๑ ท่านผู้
มีศีลดำรงแล้วประพฤติพรหมจรรย์เราได้บำรุง^๕แล้ว ๑

ยทตถิ โภคมิจฺเจยฺย ปณฺทิตฺโต ชรมาวสํ

โส เม อตฺตโก อณฺุปตฺตโต กตํ อนนฺตานิยํ ๑

บัณฑิตผู้ครองเรือนปราศนาโรคทรัพย์เพื่อประโยชน์อันใด ประโยชน์
นั้นเราได้^๕บัด^๕แล้ว ๑ กรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเดือดร้อนภายหลัง
เราได้ทำ^๕แล้ว ๑

เอตํ อณฺุสฺสวํ มจฺจุใจ อริยธมฺเม จิตฺโต นโร

อิเชว นํ ปถํสํนํติ เปจฺจ สกฺเข ปโมทคิตฺติ ๑

นรชนผู้จะต้องตาย เมื่อตามระลึกถึงคุณชื่อน้อย^๕ ย่อมเป็นผู้ตั้งอยู่
ในอริยธรรม ๑ เทวดาแด่มนุษย์ทั้งหลาย ย่อมสรรเสริญนรชน
นั้นใน^๕โลกนั้น ๑ นรชนนั้น ละ^๕โลกนั้นไปแล้ว ย่อมบันเทิงในสวรรค์
ดัง^๕นั้น ๑

สุตฺตหนฺตปิฎก อังคุตฺตรนิกาย ปญฺจกนิปาต หน้า ๔๘ ถึง ๕๐ ๑

ฉะบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๓

ศีล ๕ ประการ

๑ ปาณาติปาตา เวรมณี	เว้นจากทำสัตว์ให้ตกดวงไป ฯ
๒ อทินนาทานา เวรมณี	เว้นจากถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ด้วยอาการแห่งขโมย
๓ กาเมศฺมมิจฺฉาจารา เวรมณี	เว้นจากประพฤตินิโคตในกาม ฯ
๔ มุสาวาทา เวรมณี	เว้นจากพูดเท็จ ฯ
๕ สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจानา-
เวรมณี	เว้นจากดื่มน้ำเมา คือ สุรา แด
เมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความ
ประมาท ฯ

ศีล ๕ ประการนี้ คฤหัสถ์ควรรักษาเป็นนิตย ฯ

- (๒๘๖) ปณฺจ ดีกฺขาปทานิ
ปาณาติปาตา เวรมณี	เว้นจากทำสัตว์ให้ตกดวง ฯ
อทินนาทานา เวรมณี	เว้นจากถือเอาสิ่งของที่เจ้าของ
เขาไม่ได้ให้ ด้วยอาการแห่ง
ขโมย ฯ
กาเมศฺมมิจฺฉาจารา เวรมณี	เว้นจากประพฤตินิโคตในกาม ฯ
มุสาวาทา เวรมณี	เว้นจากพูดเท็จ ฯ
สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจानา
เวรมณี ฯ	เว้นจากดื่มน้ำเมา คือ สุรา แด
เมรัย อันเป็นเหตุที่ตั้งแห่ง
ความประมาท ฯ

สุตฺตฺนุตฺตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิกวคฺค สงฺกฺกิตฺติสุตฺต หน้า ๒๔๗

ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๐

มิจฺฉาวนิชฺชา (คือ การค้าขายไม่ชอบธรรม) ๕ อย่าง

- ๑ ค้าขายเครื่องประหาร ๖ ๒ ค้าขายมนุษย์ ๖
 ๓ ค้าขายสัตว์เพนแต่เนื้อสัตว์ ๔ ค้าขายน้ำเมา ๖
 ๕ ค้าขายยาพิษ ๖

การค้าขาย ๕ อย่างนี้ เปนข้อห้ามอุบาสกไม่ให้ประกอบ ๖

- (๑๗๗) ปญฺจิมา ภิกฺขเว วณฺชิชา ภิกษุทั้งหลาย การค้าขายห้า
 ประการเหล่านี้ ๖
 อุปาสฺเกน อกรณียา อันอุบาสกไม่พึงกระทำ
 กตมา ปญฺจ การค้าขายห้าประการนั้น เปน
 ไฉน ๖
 ๑) การค้าขายห้าประการ นั้น
 คือค้าขายเครื่องประหาร ๑
 ๒) ค้าขายสัตว์ (คือมนุษย์) ๑
 ๓) ค้าขายสัตว์เพน แต่เนื้อ
 สัตว์ที่ตัวฆ่าเพื่อเปนอาหาร ๑
 ๔) ค้าขายน้ำเมา ๑
 ๕) ค้าขายยาพิษ ๑
 ภิกษุทั้งหลาย การค้าขายห้า
 ประการเหล่านี้
 อุปาสฺเกน อกรณียาติ ๖ อันอุบาสกไม่ควรกระทำดังนี้แต่

สํวตฺตนิคฺคํ อังคุตฺตรนิกาย ปญฺจกนิบาต หน้า ๒๓๒

ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๑

สมบัติของอุบาสก ๕ ประการ

- ๑ ประกอบด้วยศรัทธา ๖ ๒ มีศีลบริสุทธิ ๖
- ๓ ไม่ถือมงคลคั่นข้าว คือ ๔ ไม่แสวงหาเขตต์บุญนอก
- เชือกกรรมไม่เชือกมงคล ๖ พุทธศาสนา ๖
- ๕ บำเพญบุญแต่ในพุทธศาสนา ๖

อุบาสกพึงตั้งอยู่ในสมบัติ ๕ ประการ
 แลเว้นจากวิบัติ๕ประการ ซึ่งวิปริตจากสมบัตินั้น ๖

(๑๗๕) ปณฺจหิ ภิกฺขเว ชมฺเมหิ
 สมนฺนาทโต อุปาสโก
 อุปาสกจณฺหาโต จ โหติ
 อุปาสกมตฺตจ อุปาสก-
 ปตฺติกฺกโจจ
 กตเมหิ ปณฺจหิ
 อสฺสํทโร โหติ

ทสฺสํโต โหติ
 โกตฺถมตฺตโก โหติ
 มตฺตํ ปจฺเจติ โน กมฺมํ
 อิตฺโต จ พหิทฺธา ทกฺขิณฺณํ
 คเวสฺสตี

ภิกษุทั้งหลายอุบาสกประกอบ
 ด้วยธรรมทั้งหลายห้า
 เป็นผู้ชื่อว่า อุปาสกจันทาท
 แล อุปาสกมตตะ แล อุปาสก
 ปตติกฺกฐะ ๖

ธรรมห้าประการนั้นเป็นไฉน ๖

(๑) ธรรมห้าประการนั้น คือ
 เป็นผู้ไม่มีศรัทธา ๑

(๒) เป็นคนทุศีล ๑

(๓) เป็นผู้ถือมงคลคั่นข้าวคือ
 เชือกมงคลไม่เชือกกรรม ๑

(๔) แสวงหาปฏิคาหกภายนอก
 พระพุทธศาสนา ๑

ตตถ จ ปุพฺพการํ กโรติ

อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปณฺจหิ

ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อุปาธโก

อุปาธกจณฺหาโต จ โหติ

อุปาธกมตฺตญฺจ อุปาธก-
ปตฺติกฺกโวจฺจ ฯ

ปณฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ

สมนฺนาคโต อุปาธโก

อุปาธกรัตนญฺจ โหติ

อุปาธกปทุมญฺจ อุปาธก-
ปญฺจทริกญฺจ

กตเมหิ ปณฺจหิ

สทฺโธ โหติ

ดีตฺวา โหติ

อโกตฺตุนฺตมํกตฺติโก โหติ

กมฺมํ ปจฺเจติ โน มํกตฺ

น อิตฺโต พหิทฺธา ทกฺขิณฺเอยฺย
คเวสฺสตี

อิธ จ ปุพฺพการํ กโรติ

อิ.ม.หิ โข ภิกฺขเว ปณฺจหิ

(๕) กระทำอุปการก่อนในพวก
นั้น ๓

ภิกษุทั้งหลาย อุปาธก ประ-
กอบพร้อมด้วยธรรมทั้งหลาย
หาเหตฺตานแด ฯ

เป็นผู้ชื่อว่า อุปาธกจณฺหาโต
อุปาธกมตฺตะ แดอุปาธกปตฺติ-
กฺกฐะ ฯ

ภิกษุทั้งหลายอุปาธกประกอบ
ด้วยธรรมทั้งหลายหา ชื่อว่า
อุปาธกรัตนะ แดอุปาธกประ-
ทุม แดอุปาธกปญฺจทริกะ ฯ

ธรรมห้าประการนั้นเป็นไฉน ฯ

(๑) เป็นผู้มึศรัทธา ๓

(๒) เป็นผู้มึศีล ๓

(๓) เป็นผู้ไม่ถ่อมมงคลคืนชาว
คือเชือกกรรม ไม่เชือกมงคล ๓

(๔) ไม่แสวงหาปฏิภาหฺกนอก
พระพุทฺธคําดํหา ๓

(๕) ทำอุปการก่อนในพวกนั้น ๓
ภิกษุทั้งหลายอุปาธกประกอบ

ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อุปาสโก	พร้อม ด้วย ธรรม ห้า ประการ
อุปาสกรตณฺณจ โหติ อุปา-	เหล่านี้แล ชื่อว่า อุปาสกรตณะ
สกกปทุมณฺณจ อุปาสกปุณ-	อุปาสกปทุม อุปาสกบุณท-
ทริกณฺณาติ ฯ	ริก ฯ

ลุตฺตตฺตนุตตบิฏฺฐก อังคุตฺตรนิกาย ปญฺจกนิปาต หน้า ๒๓๐

ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๑

ฉกักระ ทิศ ๖

๑	ปรตุณิทธิ	คือทิศเบื้องหน้า	มารดาบิดา
๒	ทกฺขิณิทธิ	คือทิศเบื้องขวา	อาจารย์
๓	ปัจฉิมิทธิ	คือทิศเบื้องหลัง	บุตรภรรยา
๔	อุตฺตริทธิ	คือทิศเบื้องซ้าย	มิตร
๕	เหฏฺฐิมิทธิ	คือทิศเบื้องต่ำ	บ่าว
๖	อุปฺริมิทธิ	คือทิศเบื้องบน	ดมณะพราหมณ์

(๑๔๘) กุณฺณจ คหปติปุตฺต อริย-
 ธรรมโก นทิตาปฏิจฺจนทํ โหติ ฯ

ฉ. อีมา คหปติปุตต ทิด้า ดูก่อนคฤหบดีบุตร ท่านพึง
เวทิตพพา ทราบทิศหกเหต่าน

ปฐกฤติมา ทิศา มาตาบิตโร (๑) มารดาบิดา ท่านพึงทราบ
เวทิตพพา . ว่าเปนทิศเบื้องหน้า

ทฤษฎีนา ทิศา อาจารย์ยา (๒) อาจารย์ ท่านพึงทราบว่าเป็นทิศเบื้องขวา ฯ

ปจฺจิมม ทิสฺสา ปุตฺตทารา (๓) บุตรภรรยา ท่านพึงทราบ
เวทิตพฺพา ว่าเพนทิสฺสเบองหลัง ฯ

อุตุทรา ทิส่า มิตุตามจุจา
เวทิตพุพา

เหญจีมา ทิส่า ทาสักมุนกรา
เวทิตพุพา

อุปริมา ทิส่า สัมณ-
พราหฺมณา เวทิตพุพา ฯ

(๔) เพื่อน ท่าน พึง ทราบ ว่า
เป็นทิส่เบ้องซ้าย ฯ

(๕) บ่าว ไพร่ คนทำการงาน
ท่าน พึงทราบว่าเป็นทิส่เบ้องต่ำ

(๖) สัมณะพราหฺมณฺ์ ท่าน พึง
ทราบว่าเป็นทิส่เบ้องบน ฯ

๑ ปุรัตถิมทิส คือทิส่เบ้องหน้า มารดาบิดา

บุตรพึงบำรุงด้วยสถาน ๕ อย่าง ฯ

๑ ท่านได้เลี้ยงมาแล้ว เที่ยง ๒ ทำกิจของท่าน ฯ

ท่านตอบ ฯ

๓ ดำรงวงศ์ญาติ ฯ

๔ ประพฤติตนให้เป็นคน

๕ เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว

ควรรับทรัพย์มรดก ฯ

ทำบุญอุทิศให้ท่าน ฯ

มารดาบิดาได้รับบำรุงจนแล้ว ย่อมอนุเคราะห์บุตรด้วยสถาน ๕

๑ ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว ฯ

๒ ให้ตั้งอยู่ในความดี ฯ

๓ ให้ศึกษาศิลปวิทยา ฯ

๔ หาภรรยาที่สมควรให้ ฯ

๕ มอบทรัพย์ให้ในสมัย ฯ

(๑๘๘) ปณฺจหิ โช คหปติปุตฺต

จาเนหิ ปุตฺเตน ปุรัตถิมา

ดูก่อน คฤหบดีบุตร มารดา

บิดา เป็นทิส่เบ้องหน้า บุตร

ทิสำ มาตาบิตโร

ปจฺจุปฏฺฐาตพฺพา

ภโต เนถํ ภริสฺสํ

ภิจฺจํ เนถํ ภริสฺสํ

กฺคฺคํ จเปสฺสํ

ทายสฺสํ ปฏฺฐาตพฺพา

อถวา ปน เปตานิ กาล-
กตานิ ทกฺขิณํ อณฺุปฺปทสฺ-
สํมิตี ๑

อิมํ โข คหปติปุตฺต ปณฺจ-
หิ จานํหิ ปุตฺเตน ปุรตฺถิมา
ทิสำ มาตาบิตโร ปจฺจุ-
ปฏฺฐิตา

ปณฺจหิ โข จานํหิ ปุตฺตํ
อณฺุกมฺปนฺติ

ปาปา นิวาเรณฺติ

พึงบำรุงด้วยสถานห้าอย่าง คือ
ตั้งใจไว้ว่า

(๑) ท่านได้^๕เคยงเรามาเราจัก^๕
เคยงท่านตอบอย่าง ๑

(๒) เราจัก ทำ กิจ ของ ท่าน
อย่าง ๑

(๓) เราจักดำรงคํวรงค์สํกฤตไว้
อย่าง ๑

(๔) เราจักปฏิบัติทรมณ์มรดก
อย่าง ๑

(๕) ก็หรือเมื่อท่านล่วงดับไป
แล้ว เราจักตามเพิ่มทักษิณา
ทานอย่าง ๑

ดูก่อน คฤหบดีบุตร มารดา
บิดา เปนทิศเบื้องหน้า บุตร
บำรุงด้วย สถานห้าอย่าง เหล่า
นี้แล้ว

ย่อมอนุเคราะห์บุตรด้วยสถาน
ห้าอย่าง คือ

(๑) ห้าม บุตร จาก ความ ชั่ว
อย่าง ๑

กตฺยาณ นินเวเสนฺติ

(๒) ให้ตั้งอยู่ในความดั่งาม
อย่าง ๑

ตีปป์ ลิกฺขาเปนฺติ

(๓) ให้ศึกษาศิลปวิทยาอย่าง ๑

ปฏฺฐึเปน ทาเรน สณฺโฆเชนฺติ

(๔) ให้ประกอบด้วย ภรรยาที่
สมควรอย่าง ๑

สฺมเย ทายชฺชํ นิยุยาเทนฺติ ฯ

(๕) มอบทรัพย์สินที่ตนควรให้ใน
สมัยอย่าง ๑อิเม หิ โข คหปติปฺตฺต ปณฺจหิ
จาเนหิ ปฺตฺเตน ปุรตฺถิมา ทิสฺสา
มาตาปิตโร ปจฺจุปฺภุจิตาดู ก่อน คฤหบดีบุตร มารดา
บิดา เป็นทิศเบื้องหน้า บุตร
บำรุงด้วย สถานห้าอย่าง เหล่า
นี้แล้วอิเมหิ ปณฺจหิ จาเนหิ ปฺตฺตํ
อนุกมฺปนฺติย่อมอนุเคราะห์บุตรด้วยสถาน
ห้าอย่างเหล่านี้

เอวมลฺลํ เอตา ปุรตฺถิมา

ทิศเบื้องหน้านั้น ชื่ออนุบุตร

ทิสฺสา ปฏฺฐิณฺณนา โหติ

ปกปิดไว้ให้เกษม นิราศ ภัย

เชมา อปฺปฏฺฐิภา ฯ

ด้วยประการอย่างนี้ ฯ

๒ ทักขินทิส คือทิศเบื้องขวา อาจารย์ ศิษย์พึงบำรุงด้วยสถาน ๕

๑ ด้วยดุกฺขณฺนรับ ฯ

๒ ด้วยเข้าไปยืนคอยรับใช้ ฯ

๓ ด้วยเชือกฟาง ฯ

๔ ด้วยอุปฐาก ฯ

๕ ด้วยเรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ ฯ

อาจารย์ได้รับบำรุงจนแล้ว ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์ด้วยสถาน ๕

๑ แนะนำดี ๆ

๒ ให้เรียนดี ๆ

๓ บอกศิลปวิทยาให้สิ้นเชิง

๔ ยกย่องให้ปรากฏในเพื่อน

ไม่ปิดบังอำพราง ๆ

ฝูง ๆ

๕ ทำความป้องกันในทิศทั้งหลาย (คือจะไปในทิศไหนก็ไม่
อดอยาก) ๆ

(๒๐๐) ปณฺจหิ โข คหปติปุตฺต จานะหิ ตูก่อนคฤหบดีบุตรอาจารย์เป็น

อนฺเตวาทินา ทกฺขิณา ทิสฺสา

ทิศเบื้องขวา ศิษย์พึงบำรุง

อาจริยา ปจฺจุปปญฺจาทพฺพา.

ด้วยสถานห้าอย่างคือ

อญฺญจําเนน

(๑) ด้วยการดูขุณฺณ้อย่าง ๑

อูปญฺจําเนน

(๒) ด้วยเข้าไป คอยรับ ไว้

อย่าง ๑

สุตฺตํสุตฺตํ

(๓) ด้วยการเชื่อฟังอย่าง ๑

ปาริฉริยาย

(๔) ด้วยการบำเรออย่าง ๑

ตํกุกจํ สิปฺปํ ปฏิกุคฺคเณน ฯ

(๕) ด้วยการเรียน ศิลปวิทยา

โดยเคารพอย่าง ๑

อิมะหิ โข คหปติปุตฺต

ตูก่อน คฤหบดี บุตร อาจารย์

ปณฺจหิ จานะหิ อนฺเตวาทินา

เป็น ทิศ เบื้อง ขวา ศิษย์

ทกฺขิณา ทิสฺสา อาจริยา

บำรุงด้วยสถานห้าอย่างเหล่านี้

ปจฺจุปปญฺจिता

นี้แล้ว

ปณฺจหิ จําเนหิ

อนฺเตวาลํ อนุกมฺปนฺติ

สุวีนํ วิเนนฺติ

สุคหิตํ คาทาเปนฺติ

สพฺพสํปเปสํ ตํ สํมกฺขายิโน
ภวนฺติ

มิตฺตามจฺเจสํ ปฏิเวทนฺติ

ทิสํสํ ปริตฺตานิ กโรนฺติ ฯ

ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์ด้วยดีถาน
ห่าอย่างคือ

(๑) แนะนำดีอย่าง ๑

(๒) ให้เรียนดีอย่าง ๑

(๓) บอกคิดปวิทยา ด้วยดีใน
คิดปทั้งหมด(ไม่ปิดบัง)อย่าง ๑

(๔) ยกย่องให้ปรากฏในเพื่อน
ฝูงอย่าง ๑

(๕) ทำความป้องกันในทิศทั้ง
หลายอย่าง ๑

อิมะหิไซ คหปติปฺตํ ปณฺจหิ

จําเนหิ อนฺเตวาลินา ทกฺขิณา

ทิสํ อาริยา ปจฺจุปปญฺจิตา

อิมะหิ ปณฺจหิ จําเนหิ

อนฺเตวาลํ อนุกมฺปนฺติ

เอวมสํสํ เอลํ ทกฺขิณา

ทิสํ ปฏิจฺจนฺนา โหติ

เชมา อปฺปฏิกฺขา ฯ

ดูก่อน คฤหบดี บุตรอาจารย์

เป็นทิศเบื้องขวา ศิษย์บำรุง
ด้วยดีถานห่าอย่างเหล่านี้แล้ว

ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์ด้วยดีถาน
ห่าอย่างเหล่านี้

ทิศเบื้องขวานั้น ชื่อ อัน ศิษย์
ปกปิดไว้ ให้เกษม นีราศ ภัย

ด้วยประการอย่างนี้ ฯ

๓ บัณฑิต^๔ คือทิศเบื้องหลังภรรยา สาม^๕พึงบำรุงด้วยสถาน ๕

๑ ดิวยยกย่องนับถือว่าเป็น

๒ ด้วยไม้ดหมั่น ฯ

ກຣາຟ ໑

๓ ด้วยไม่ประพาศิตัวงใจ ฯ

๕ ด้วยมอบความเปนใหญ่ให้ ฯ

๕ ด้วยให้เครองแต่งตัว ฯ

ภรรยาได้รับบำรุงฉะฉานแล้ว ย่อมอนุเคราะห์สามด้วยสถาน ๕

๑ จัดการงานดี ๆ

๒ ดังเคราะห์คนข้างเคียงของพวก ฯ

๓ ไม่ประพฤติดองใจฉ้อฉล ๕ รักษาทรัพย์ทศวนาได้ไว้ ๗

๕ ขยบไม่เกยจคร้านในกิจการทั้งปวง ฯ

(๒๐๑) ปณฺหิ โห คหปติปุตต

จำเนही ต้ามิเกน ปจฺฉิมา

ทิดำ ภริยา ปจฺจุปฏฺฐาตพฺพา

ดัมมานนาย

อวमानนาย

อนัตตจริยา

อิสต์ริย โวล์ดเคเคน

ดกอันคฤหบดีบุตร ภรรยาเป็น

ทิศเบื้องหลัง : ถ้ามองข้าง

ด้วยสถานที่อย่าง คช

(๑) ด้วย ขก ของ นบ ถอ

อย่าง ๑

(๒) ด้วยไม้ดันทันอย่าง ๑

(๓) ด้วยไม่ ประ พณี นอกใจ

อย่าง ๑

(๔) ด้วย ๔๕ มอ ความ เปน
ใหญ่ให้ อย่าง ๓

อวดการานุอุปทาเนน ฯ

(๕) ด้วยเพิ่มเครื่องประดับให้
เนื่อง ๆ อย่าง ๑ ฯ

อิเมหิ โข คหปติปุตฺต

ปณฺจหิ จาเนหิ ตามิเกน

ปจฺจนิมา ทิสฺสา ภริยา ปจฺจ-

ปฏฺฐิจิตา

ปณฺจหิ จาเนหิ ตามิกํ

อนุกมฺปนฺติ

สุตฺตวิหิตกมฺมนฺตา จ โหติ

สุตฺตคหิตปริชฺชา จ

ดูก่อนคฤหบดีบุตรภรรยาเป็น
ทิศเบื้องหลัง ตามีบำรุงด้วย
สถานห้าอย่างเหล่านี้นี้แล้ว

ย่อมอนุเคราะห์ ตามีด้วยสถาน
๕ อย่าง คือ

(๑) จัดการงานดีอย่าง ๑

(๒) ตั้งเคราะห์ คั่น ข้าง เคียง
ของมัวดีอย่าง ๑

(๓) ไม่ ประพฤติ นอก ใจมัว
อย่าง ๑

(๔) รักษาทรัพย์ ที่มัวหาได้มา
แล้ว ๑

(๕) ขยันไม่ เกียจ คร้าน ในกิจ
การทั้งปวงอย่าง ๑

ทกฺขา จ โหติ อนนฺตา

สพฺพกิจฺเจสุ ฯ

อิเมหิ โข คหปติปุตฺต ปณฺจหิ

จาเนหิ ตามิเกน ปจฺจนิมา ทิสฺสา

ภริยา ปจฺจปฏฺฐิจิตา

ดูก่อนคฤหบดีบุตรภรรยาเป็น
ทิศเบื้องหลัง ตามีบำรุงด้วย
สถานห้าอย่างเหล่านี้นี้แล้ว

บิณฑุเชน

(๒) ด้วย ถ้อย คำ ไพเราะ ควร
ดื่มไว้ในใจอย่าง ๓

อตุลจริยา

(๓) ด้วย ประพฤติ ประ โยชน
อย่าง ๓

สมาณตตตาย

(๔) ด้วย ความ เปน ผู้ มี ตน
เต็มออย่าง ๓

อวิสวาทนตาย ฯ

(๕) ด้วย ไม่ แกล้ง ก้าว ให้ ผิด
จากความจริงอย่าง ๓

อิเมหิ โข คหปติปุตต ปณฺจหิ
จาเนหิ กุตปุตฺเตน อุตฺตรา
ทิสํ มิตฺตามจุจํ ปจฺจุปฏ-
จิตา

ดูก่อนคฤหบดีบุตร เพื่อนเป็น
ทิศเบื้องซ้าย กุตบุตรบำรุง
ด้วยสถานห้าอย่าง เหล่านี้แล้ว

ปณฺจหิ จาเนหิ
กุตปุตฺตํ อณฺุมปฺนติ
ปมตฺตํ รกฺขณฺติ

ย่อมอนุเคราะห์ กุตบุตรด้วย
สถานห้าอย่าง คือ

(๑) รักษาเพื่อน ผู้ ประ มาท
แล้วอย่าง ๓

ปมตฺตสฺสํ สํปเตยฺยํ รกฺขณฺติ

(๒) รักษาทรัพย์ของ เพื่อน
ผู้ ประ มาท แล้ว
อย่าง ๓

ภิตตัสส ธรรม โหนติ

(๓) เมื่อเพื่อน ตั้ง กถา แล้ว
เป็นที่พึงอาศัยได้อย่าง ๓

อาปทาสุ น วิชหนติ

(๔) ไม่ ละทิ้ง ใน ยาม อันตราย
อย่าง ๓

อปรปชบีตัสส ปฏิปุเชนติ ฯ

(๕) นับถือ ตลอด ถึง วงศ์วาร
ของเพื่อนอย่าง ๓

อิเมหิ โข คหปติปุตฺต

ดูก่อนคฤหบดีบุตร ผู้เป็น

ปณฺจหิ จานฺเหหิ กุตปุตฺเตน

ทิศเบื้องซ้าย กุตบุตรพึงบำรุง

อตุตฺตรา ทิสฺสา มิตฺตามจฺจา

ด้วยสถานหาอย่างเหต่านแล้ว

ปจฺจุปฏฺฐิจิตฺตา

อิเมหิ ปณฺจหิ จานฺเหหิ

ย่อม อนุเคราะห์ กุต บุตร ด้วย

กุตปุตฺตํ อนุกมฺปนฺติ

สถานหาอย่างเหต่าน

เอวมตฺตํ เอตฺตา อตุตฺตรา ทิสฺสา

ทิศเบื้องซ้ายนั้น ชื่อนันกุตบุตร

ปฏฺฐิจฺฉนฺนา โหติ เขมา

ปกปิด ไว้ ให้เกษม นิราศ ภัย

อปฺปฏฺฐิกยา ฯ

ด้วยประการอย่างนี้ ฯ

๕ เหนือภูมิทิศ คือ ทิศเบื้องต่ำ บ่าว นายพึงบำรุงด้วยสถาน ๕

๑ ด้วยจัดการงานให้ทำตาม

๒ ด้วยให้อาหารแด่รางวัล ฯ

ต้มควรแก่มากดัง ๑

๔ ด้วยแจกของมีรสแปลก

ปลาดให้กิน ๑

๓ ด้วยรักษาพยาบาลในเวตา

เจ็บไข้ ๑

๕ ด้วยปลด้อยในสมัย ๑

บ่าวได้รับบำรุงฉะฉานแล้ว ย่อมอนุเคราะห์นายด้วยสถาน ๕

๑ ดูก่อนทำการงานก่อนนาย ๑

๒ เลิกการงานที่หัดนาย ๑

๓ ถือเอาแต่ของที่นายให้ ๑

๔ ทำการงานให้ดีขึ้น ๑

๕ นำคุณของนายไปสรรเสริญในที่นั้น ๆ ๑

(๒๐๓) ปณฺจหิ โช คหปติปุต

จาเนหิ อยิรเกน เหฏฺฐจิม

ทิสสา ทาสกมฺมกฺรา ปจฺจุปฏ-

จาตพฺพา

ยถาพถิ กมฺมมฺหํ สํวิธาเนน

ภคฺตเวคฺตนาณุปฺปทาเนน

คิณานุปฏฺฐจาเนน

อจฺฉริยานํ รตฺถานํ สํวิภาเคน

ดูก่อนคุณหมอบัณฑิตบ่าวไพร่แด

คุณทำการงาน เป็นทิศเบื้องต่ำ

นายพึงบำรุงด้วยสถานห้าอย่าง

คือ

(๑) ด้วยจัดการงานให้ทำตาม

ต้มควรแก่มากดังอย่าง ๑ ๑

(๒) ด้วยการให้อาหารแด่บ่าว

เห็นจรวงวัดอย่าง ๑ ๑

(๓) ด้วย การ พยาบาลใน เวตา

เจ็บไข้อย่าง ๑ ๑

(๔) ด้วย แบ่งของ มีรสแปลก

ปลาดให้กินอย่าง ๑ ๑

ดัมเย โวธัสคเคน ฯ

(๕) ด้วย ความ ปด้อยใน ดัมย
อย่าง ๓ ฯ

อิเมหิ โช คหปติปุตฺต ปณฺจหิ ดูก่อนคฤหบดีบุตร บ่าว
จําเนหิ อยิรเกน เหฏฺฐิมา ทิสฺสา ไฟว์แดคนทำกรงาน เปน
ทาสกมฺมกรา ปจฺจุปฺภุจิตา ทิศเบื้องต่ำ นายบํารุงด้วย
สถานห้าอย่างเหตานั้นแล้ว

ปณฺจหิ จําเนหิ อยิรํ ย่อมอนุเคราะห์นาย ด้วยสถาน
อนุกมฺปนฺติ ห้าอย่าง คือ

ปฺพพฺภุจายิโน จ โหนฺติ (๑) ดูก่อนท่านทำกรงาน ก่อนนาย
อย่าง ๓

ปจฺจนานิปาติโน จ (๒) เด็ก การ งาน ที่ หัดง นาย
อย่าง ๓

ทินฺนาทายิโน จ (๓) ถือเอาแต่ ข้อง ที่ นายให้
อย่าง ๓

สุกตกมฺมกรา จ (๔) ทำกรงานให้ดีขึ้นอย่าง ๓

กิตฺติวณฺณहरา จ ฯ (๕) นำคุณ ที่ ควร เลื่องลือไป
สรรเสริญอย่าง ๓

อิเมหิ โช คหปติปุตฺต ปณฺจหิ ดูก่อนคฤหบดีบุตร บ่าวไฟว์แด
จําเนหิ อยิรเกน เหฏฺฐิมาทิสฺสา คนทำกรงาน เปนทิศเบื้องต่ำ
ทาสกมฺมกรา ปจฺจุปฺภุจิตา นายบํารุง ด้วย สถาน ห้า อย่าง
เหตานั้นแล้ว

อิเมหิ ปณฺณหิ จาเนหิ ฯ	ย่อมอนุเคราะห์นาย ด้วยสถาน
อัยรํ อนุกมฺปนฺติ	ห้าอย่างเหตุนั้น
เอวมลฺลํ เอสํ เหฏฺฐิมา	ทิศเบื้องตานั้น ชื่ออันนายปก
ทิสํ ปฏิจฺจนฺนา โหติ	ปิดไว้ ให้เกษม นิราศ ภัย ด้วย
เจมา อปฺปฏิกฺขยา ฯ	ประการอย่างนั้น ฯ

๖ อุปริมทิส คือ ทิศเบื้องบน สมณพราหมณ

กุลบุตรพึงบำรุงด้วยสถาน ๕

- ๑, ด้วยกายกรรม คือทำอะไร ๆ ประกอบด้วยเมตตา ฯ
- ๒, ด้วยวจีกรรม คือพูดอะไร ๆ ประกอบด้วยเมตตา ฯ
- ๓, ด้วยมโนกรรม คือคิดอะไร ๆ ประกอบด้วยเมตตา ฯ
- ๔, ด้วยความเป็นผู้ไม่ปิดประตู คือ มิได้ห้ามมิให้เข้าบ้าน
เรือน ฯ
- ๕, ด้วยให้อามิษทาน ฯ

สมณพราหมณได้รับบำรุงฉะนี้แล้ว

ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรด้วยสถาน ๖

- ๑ ห้ามมิให้กระทำความชั่ว ฯ ๒ ให้ตั้งอยู่ในความดี ฯ
- ๓ อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม ฯ ๔ ให้ได้ฟัง สิ่งที่ยังไม่เคย
- ๕ ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้แจ่ม ฯ ฟัง ฯ
- ๖ บอกทางสวรรค์ให้ ฯ

ปาปา นิวาเรนติ

(๑) ห้าม เดีย จาก ความ ชั่ว

อย่าง ๑

กดยาเน นิเวเด่นติ

(๒) ให้ตั้งอยู่ในความดีอย่าง ๑

กดยาเนน มนดา อนุคมฺปนติ

(๓) อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม

อย่าง ๑

อัสสุตฺติ สวาเนติ

(๔) ให้ได้ พึงดังที่ยังไม่เคย

พึงอย่าง ๑

สุตฺติ ปริโยทปนติ

(๕) ทำดังที่เคยพึงแล้ว ให้มอง

แล้วอย่าง ๑

สคฺคสฺส มคฺคํ อาจิภฺชนติ ฯ

อิเมหิ โช คหปติปุตฺต

ปณฺจหิ จาเนหิ

กุตฺตปุตฺเตน อุปริมา ทิสฺสา

สฺมณพฺพรหมณฺหา ปจฺจุปฺปจฺจิตา

อิเมหิ ฌหิ จาเนหิ

กุตฺตปุตฺตํ อนุคมฺปนติ

เอวมสฺสฺส เอสา อุปริมา

ทิสฺสา ปฏิจฺจนฺนา โหติ

เชมา อปฺปฏิกฺขยาติ ฯ

(๖) บอกทางสวรรค์ให้อย่าง ๑

ตูก่อน คฤหบดี บุตร สมนะ-

พราหมณ์ เปน ทิศเบื้องบน

กุตบุตร พึงบำรุง ด้วยสถานหา

อย่างเหต่านแล้ว

ย่อม อนุเคราะห์ กุต บุตร ด้วย

สถานหกอย่างเหต่าน

ทิศเบื้องบนนั้น ชื่ออันกุตบุตร

ปกบัตไว้ ให้เกษม นีราศภัย

ด้วยประการอย่างนี้

อิทมโวจ ภควา

พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ตรัสคำ

อันเป็นไวยากรณ์^๕ นแล้ว

อิทํ วตฺวาน สุกโต

พระองค์ผู้พระสุคต ครั้นตรัส

คำ^๕ นแล้ว

อถาปรํ เอตทโวจ สุตฺตา

พระองค์ผู้พระคำสดา จึงตรัส

คาถาประพันธ์^๕ นต่อไปว่า

(๒๐๕)

มาตาปิตา ทิดา ปุพฺพา

อาจารย์ ทกฺขิณา ทิดา

ปุตฺตทารา ทิดา ปจฺฉา

มิตฺตามจฺจา จ อุตฺตรา

มารดาบิดาเป็นทิศเบื้องหน้า ฯ

อาจารย์เป็นทิศเบื้องขวา ฯ

บุตรีภรรยาเป็นทิศเบื้องหลัง ฯ

เพื่อนเป็นทิศเบื้องซ้าย ฯ

ทาสกมฺมกรา เหฏฺฐา

อุทฺธิ สมนฺพฺรามาหุณา

เอตา ทิดา นมสฺสเดยฺย

อดมตฺโต กุเด : คิหิ ฯ

บ่าวไพร่ແຕ່คนทำการงานเป็นทิศเบื้องต่ำ ฯ สมนพราหมณ์

เป็นทิศเบื้องบน ฯ

คฤหัสถ์ในสกุลผู้ อาจควรนอบน้อม

ทิศทั้งหกเหล่านี้ ฯ

ปณฺธิโต สีสฺสมฺปนฺโน

สโนห จ ปฏฺิภาณวา

นิวาทวฺตฺติ อตฺถทฺโธ

คาทิโส ตภเต ยถํ ฯ

บัณฑิตผู้ถึงพร้อมด้วยศีลแล้ว ฯ เป็นคนละเอียดแฉะมี

ปฏิภาณ ฯ มีความประพฤติไม่เย่อหยิ่งไม่ตอกระด้าง ฯ

คนเช่นนั้นย่อมได้ยศ ฯ

อุฏฺฐาณโก อนฺตโส อปทาสุ น เวชติ
 อจฺญิตฺตวุตฺติ เมธาวิ ตาทีโส ลภเต ยถํ ๑
 คนหมั่นขยัน ไม่เกียจคร้าน ๑ ประพฤติการงามไม่ขาดสาย
 เปนคนมีปัญญา ไม่หวั่นไหวในอันตรายทั้งหลาย ๑ คนเช่น
 นั้นย่อมได้ยศ ๑

สังคาหโณ มิตฺตกโร วทญฺญู วิตมฺจฺจโร
 เนตา วิเนตา อนฺเนตา ตาทีโส ลภเต ยถํ ๑
 คนผู้สงเคราะห์ทำคนให้เป็นมิตร ๑ รู้ถ้อยคำที่คนชอบกล่าว
 ปราศจากความตระหนี่ ๑ เปนผู้แนะนำชี้แจง แลตั้งเหตุผล
 เนื่องๆ ๑ คนเช่นนั้นย่อมได้ยศ ๑

สังคาถกสูตร ในสุตตันตปิฎก-ทีฆนิกาย ปาฏิกจกค หน้า ๒๐๒ ถึงหน้า ๒๐๖

ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๐

อบายมุข (คือ เหตุเครื่องนิบหาย) ๖

๑ ดมฺน้ำเมา ฯ

๒ เทียวกตางคิน ฯ

๓ เทียวคการเด่น ฯ

๔ เด่นการพนัน ฯ

๕ คบคนชั่วเป็นมิตร ฯ

๖ เกยจคร้านทำการงาน ฯ

(๑๗๘) กตมานิ น โภคานํ
อบายมุขานิ น เดวติ ฯ

อริยสาวกไม่เฉพ เหตุเครื่องนิบ
หายแห่งภค สัมบัติ หก อย่าง
อย่างไร ฯ

สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐา-
นานุโยโค โช คหปติปุตฺต

(๑) ดูก่อนคฤบดีบุตร ความ
ประกอบการดื่มน้ำเมา คือ
เหตฺาแด่นาดอง อันเป็น
เหตุที่ ต้ง แห่ง ความประ-
มาทเนื่อง ฯ

โภคานํ อบายมุขํ

เป็นเหตุเครื่องนิบหายแห่ง
ภคสัมบัติอย่าง ๓ ฯ

วิกาถวิธิชาจริยานุโยโค

(๒) ความ ประกอบ การ เทียว
เด่นในตรอกมืด ในกาด
มืดเวทนาเนื่อง ฯ

โภคานํ อบายมุขํ

เป็นเหตุเครื่อง นิบ หาย
แห่งภคสัมบัติอย่าง ๓ ฯ

ด้นชฺชาภิจรณั

โกคานั อปายมุขั

(๓) ความเที่ยวดูการเดิน
เป็นเหตุเครื่องฉิบหายแห่ง
โกคด้นบัต้อย่าง ๑ ฯ

ชุตปฺปมาทญฺจํ นานุโยโค

(๔) ความ ประ กอบ การ เดิน
พนั้น อัน เป็น ที่ ตั้ง แห่ง
ความประมาทเนื่อง ฯ

โกคานั อปายมุขั

เป็นเหตุเครื่องฉิบหายแห่ง
โกคด้นบัต้อย่าง ๑ ฯ

ปาปมิตฺตานุโยโค

(๕) ความคบมิตรชั่วเนื่อง ฯ

โกคานั อปายมุขั

เป็นเหตุเครื่องฉิบหายแห่ง
โกคด้นบัต้อย่างหนึ่ง ฯ

อาตตฺตํ นานุโยโค

(๖) ความ ประ กอบ ความ เป็น
คนเกียจคร้านเนื่อง ฯ

โกคานั อปายมุขั ฯ

เป็นเหตุเครื่อง ฉิบ หาย แห่ง
โกคด้นบัต้อย่าง ๑ ฯ

๑. คัมมน้ำเมา มีโทษ ๖

๑ เดี๋ยวทรพี ฯ

๒ ก่อการทะเลาะวิวาท ฯ

๓ เกิดโรค ฯ

๔ ต้องตีเตียน ฯ

๕ ไม่รู้จักอาย ฯ

๖ ทอนกำลังปัญญา ฯ

(๑๗๔) ฉ โขเม คหปติปุตฺต อาทินฺวา ตูก่อนคฤหบดีบุตร^๕ เหล่า^๕นั้น
โทษหกอย่าง

สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจา-
นานุโยเค

ใน ความ ประกอบ การดื่ม^๕น้ำ-
เมา คือเหล้า^๕แดงน้ำ^๕แดงอันเป็น
เหตุ^๕ที่^๕ตั้ง^๕แห่ง ความ ประมาท
เนื่อง ๆ ๑

สันฺทิฏฺฐิจิกา ชนชานี

(๑) ความเลื่อม^๕ทร^๕พ^๕ย^๕อัน^๕ผู้^๕กิน
เหล้า จักเห็นด้วยตาเอง
อย่าง ๑ ๑

กถปฺปวทฺตมฺหี

(๒) เหล้า^๕นั้น เป็น เหตุ ทำ -
ความ เทล^๕าะ^๕กัน^๕ให้^๕เจ^๕ริญ
อย่าง ๑ ๑

โรคานํ อายตน์

(๓) เป็น บ่อเกิด^๕แห่งโรค^๕ทั้ง -
หลายอย่าง ๑ ๑

อภิกฺคตฺตณฺชนี

(๔) ยัง ความ นินทาให้^๕เกิด
อย่าง ๑ ๑

หิริ โภป็นนิตุทฺถนํ

(๕) ให้^๕เปิด อวัยวะ^๕ที่^๕ทำ^๕ความ
อายให้^๕กำ^๕เร^๕ิบได้^๕อย่าง ๑ ๑

ปณฺณาย ทุพฺพตฺถิกรณํเตว
ฉฏฺฐํ ปทํ ภวติ ๑

(๖) บท^๕ที่^๕ห^๕ก^๕นั้น^๕ว่า ทำ^๕บุญญา
ให้^๕ถอย^๕กำ^๕ดัง^๕อย่าง ๑ ๑

อิม ไช คหปติปุต

ณ อาทันทวา

สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา-
นุโยเค ๑

ดูก่อนคฤหบดีบุตร^๕ เหล่านี้^๕
โทษหกอย่าง ๑

ในความประกอบการดื่ม^๕น้ำเมา
คือเหล้า^๕ แด่น้ำ^๕ ดอง^๕ อันเป็นที่
ตั้งแห่งความประมาท^๕ เองๆ

๒ เทียบกลางคืนมีโทษ ๖

๑ ชื่อว่าไม่รักษาตัว ๑

๓ ชื่อว่าไม่รักษาทรัพย์
สมบัติ ๑

๕ มักถูกไต่ความ ๑

(๑๘๐) ณ ไชเม คหปติปุต อาทันทวา

วิกาถวิดิชาจริยานุโยเค

อตุตทาบีธัส

อคุตุโต อรกุติโต โหติ

๒ ชื่อว่าไม่รักษาตุกเมีย ๑

๔ เป็นที่รแวงของคน
ทั้งหลาย ๑

๖ ได้ความลำบากมาก ๑

ดูก่อนคฤหบดีบุตร^๕ เหล่านี้^๕
โทษหกอย่าง

ในความประกอบการเที่ยวเดิน
ในตรอกมืด ในกาดมืดเวด
เืองๆ ๑

(๑) แม่ตัว^๕ ของ ผู้เทียบกลาง
คืน^๕ นั้น

ชื่อว่าเจ้าตัวไม่^๕ ดงวน
รักษาแล้ว อย่าง ๑ ๑

ปุตฺตทาโรปิธฺ

(๒) แม่ดูกเมียของผู้เทียว
กตางคินัน

อคุตฺโต อรกฺขิตฺโต โหติ

ชื่อว่าเจ้าของไม่ส่งวน
รักษาแล้วอย่าง ๓ ๆ

ดาปเตยฺยปิธฺ

(๓) แม่ทรัพย์สมบัติของผู้
เทียวกตางคินัน

อคุตฺตํ อรกฺขิตํ โหติ

ชื่อว่าเจ้าของไม่ส่งวน
รักษาแล้วอย่าง ๓ ๆ

สงฺกิโย จ โหติ

(๔) ผู้ที่เทียวกตางคินัน เป็น
ผู้ที่เขารังเกียจในที่นั้น ๆ

เตธฺ เตธฺ จาเนธฺ

อย่าง ๓ ๆ

อภฺตวจนฺนํ

(๕) ถ้อยคำที่ไม่จริง (คำได้
ความ) ย่อมขึ้นรวมอยู่
ใน ผู้ที่ เทียว กตางคินัน
อย่าง ๓ ๆ

คธฺมี รุหฺติ

พหฺนฺนํ ทุกฺขธฺมฺมานํ

(๖) ผู้เทียวกตางคินัน ประ
กอบด้วยทุกข์เป็นอันมาก
อย่าง ๓ ๆ

ปรกฺขิตฺโต โหติ ฯ

อิเม โข คหฺปติปุตฺต

ดูก่อนคฤหบดีบุตร เหล่า
นี้แลโทษหกอย่าง ๆ

ณ อาทินฺวา

วิภาตวิไลชาจารย์านุโยเค ๖

ในความประกอบการเล่น
ในตรอกมืด ในกาลมืดเวลา
เนื่อง ๆ ๖

๓ เทียบดูการเล่นมีโทษตามวัตถุที่ไปดู ๖

๓	รำที่ไหนไปทีนั้น ๖	๒	ขับร้องที่ไหนไปทีนั้น ๖
๓	ดัดดัดเป่าที่ไหนไปทีนั้น ๖	๔	เล่นภาพที่ไหนไปทีนั้น ๖
๕	เพลงที่ไหนไปทีนั้น ๖	๖	เกิดเท็งที่ไหนไปทีนั้น ๖

(๓๘๓) น โขเม คหปติปุตุต

อาทันทวา

ดมชชาภิจรณ

กฏ นจุจ

กฏ คีต

กฏ วาทีต

กฏ อกฐาต

กฏ ปาณิสสร

ดูก่อนคฤหบดีบุตร เหล่านี้แล
โทษหักอย่าง ๖

ในการเทียบดูการเล่น

(๑) รำที่ไหนไปทีนั้นอย่าง ๓ ๖

(๒) ขับร้องที่ไหน ไปทีนั้น
อย่าง ๓ ๖

(๓) ดัดดัดเป่าที่ไหน ไปทีนั้น
อย่าง ๓ ๖

(๔) เล่นภาพที่ไหน ไปทีนั้น
อย่าง ๓ ๖

(๕) เพลงปรบมือที่ไหน ไปที
นั้นอย่าง ๓ ๖

ก.ว. กุมภกฤษณนติ ฯ

(๖) เกิดเทิงที่ไหน ไปที่นั้น
อย่าง ๑ ฯ

อิเม โข คหปติปุตต น

อาทันทวา สมนชชาภิจรणे ฯ

ดูก่อนคฤหบดีบุตร เหล่านี้แล
โทษหกอย่าง ในการเที่ยวดู
การเล่น ฯ

๔ เล่นการพนันมีโทษ ๖

๑ เมื่อชำนะยอมก่อเวร ฯ

๒ เมื่อแพ้ย่อมเสียตายทรัพย์สิน
ที่เสียไป ฯ

๓ ทรัพย์สินยอมฉิบหาย ฯ

๔ ไม่มีใครเชื่อถือถ้อยคำ ฯ

๕ เป็นที่หมิ่นประมาทของ
เพื่อน ฯ

๖ ไม่มีใครประสงค์จะแต่ง
งานด้วย ฯ

(๑๘๒) น โข เม คหปติปุตต

อาทันทวา

ชุตปปมาทญฺจํชานนุโยเค

ดูก่อนคฤหบดีบุตร เหล่านี้แล
โทษหกอย่าง ฯ

ในความประกอบการเล่นพนัน
อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท
เนื่อง ๆ ฯ

ธัมม เวโร ปสวติ

(๑) คนเล่นพนัน เมื่อชำนะยอม
ประสพเวรอย่าง ๑ ฯ

ชีโน วิตุตมณุโสจติ

(๒) ผู้แพ้ ย่อมเศร้าโศกถึง
ทรัพย์สินที่เสียไปอย่าง ๓ ฯ

ต้นทิวจีกา ธนชานี

(๓) ความเลื่อมทรัพย์ ผู้เด่น
จักเห็นด้วยในตาเองอย่าง ๓ ฯ

ธภาคตลล วจน์ น รุหติ

(๔) เมื่อไปเปน พยานใน ศาล
ถ้อยคำย่อมไม่ เปนหลักฐานที่
ควรเชื่อฟังอย่าง ๓ ฯ

มิตตามจุจัน ปริภูโต โหติ

(๕) คนเด่นพนนั่น ย่อมเปน
ผู้อื่นเพื่อนฝูงดูหมิ่นได้อย่าง ๓

อาวหาวิวาทกาน อปตฤโต

(๖) คนนักเตงนั้น ไม่มีใคร

โหติ อกฺขรตฺโต ปุริสฺสคฺคโด

ปราถนาจะขอ หรือ ย่อมยก
ดูด่าวให้ เพราะไม่อาจเลี้ยง
ภรรยาได้อย่าง ๓ ฯ

นาค ทารภรณายาติ ฯ

อิเม โช คหปติปุตฺต น

ดูก่อนคฤหบดีบุตร เหล่านี้แล
โทษหกอย่าง ฯ

อาทินว

ชุตปฺปมาทญฺจํ นานุโยเค ฯ

ในความประกอบการเดินพนน
อันเป็นเหตุที่ตั้งแห่งความประ
มาทเนื่อง ๆ ฯ

๕ คบคนชั่วเป็นมิตร มีโทษตามบุทคลที่คบ ๖

- ๑ นำให้เป็นนักเลงพนัน ฯ ๒ นำให้เป็นนักเลงเจ้าชู้ ฯ
 ๓ นำให้เป็นนักเลงเหล้า ฯ ๔ นำให้เป็นคน ดอง เขาด้วย
 ของปลอม ฯ

๕ นำให้เป็นคนโกงเขาซึ่งหน้า ๖ นำให้เป็นหัวไม้ ฯ

(๑๘๓) ฉ โขเม คหปติปุตุต

อาทินวา

ปาปมิตฺตานุโยเค

เย ชุตฺตา

เย โสณฺหา

เย บิปาสา

เย เนกคิกกา

เย วณฺณนิกา

เย ส่าหสิกา

ดูก่อนคฤหบดีบุตร^๕ เหล่านี้แล

โทษหกอย่าง

ในความคบมิตรชั่วเนื่อง ๆ ฯ

(๑) ชนจำพวกใด เป็นนักเลง
พนันอย่าง ๑ ฯ

(๒) ชนจำพวกใด เป็นเจ้าชู้
อย่าง ๑ ฯ

(๓) ชนจำพวกใด เป็นนักเลง
เหล้าอย่าง ๑ ฯ

(๔) ชนจำพวกใด ดองชนอื่น
ด้วยของปลอมอย่าง ๑ ฯ

(๕) ชนจำพวกใด โกงชนอื่น
ซึ่งหน้าอย่าง ๑ ฯ

(๖) ชนจำพวกใด เป็นคนโกง
อย่าง ๑ ฯ

ศุภาสัส มิตฺตา โหนฺติ เต	ชนเหล่านั้น ^๕ ๆ เปนมิตร ^๕ เปน
สหายา ๗	สหายของเขาทั้ง ^๕ ดิน
อิเม โข คหปติปุตฺต น	ดูก่อนคฤหบดีบุตร ^๕ เหล่า ^๕ นั้น
อาทินฺวา	โทษ ^๕ หกอย่าง
ปาปมิตฺตานุโยเค ๗	ในความคบมิตร ^๕ ชั่ว ^๕ เนื่อง ๆ ๗

๖ เกียจคร้านทำการงานมีโทษ ๖

๑ มักให้อ้างว่าหนาว ^๕ นักแล้ว	๒ มักให้อ้างว่าร้อน ^๕ นัก แล้ว
ไม่ทำการงาน ๗	ไม่ทำการงาน ๗
๓ มักให้อ้างว่าเวลาย่ำ ^๕ เย็นแล้ว	๔ มักให้อ้างว่ายัง ^๕ เข้าอยู่ ^๕ แล้ว
ไม่ทำการงาน ๗	ไม่ทำการงาน ๗
๕ มักให้อ้างว่าหิว ^๕ นักแล้ว	๖ มักให้อ้างว่าระ ^๕ หาย ^๕ นักแล้ว
ไม่ทำการงาน ๗	ไม่ทำการงาน ๗

ผู้หวังความเจริญด้วยโภคทรัพย์ พึงเว้นเหตุเครื่องฉิบหาย ๖
 ประการ^๕นี้เสีย ๗

(๑๘๔) น โขเม คหปติปุตฺต
 อาทินฺวา
 อาสตุสฺสานุโยเค

ดูก่อนคฤหบดีบุตร^๕ เหล่า^๕นั้น
 โทษ^๕หกอย่าง
 ในความประ^๕กอบ^๕ ความ^๕เพ^๕น^๕
 เกียจคร้าน^๕เนื่อง ๆ ๗

อดีตุนฺติ กมฺมํ น กโรติ

(๑) กล่าวผิดเพี้ยนว่าหนานัก
แล้วไม่ทำการงารอย่าง ๑ ฯ

อดีตุณฺหนฺติ กมฺมํ น กโรติ

(๒) กล่าวผิดเพี้ยนว่า ร้อนนัก
แล้วไม่ทำการงารอย่าง ๑ ฯ

อดีตายนฺติ กมฺมํ น กโรติ

(๓) กล่าวผิดเพี้ยนว่า เวตาเย็น
เกิน แล้วไม่ทำการงารอย่าง ๑

อดีตปาโตติ กมฺมํ น กโรติ

(๔) กล่าวผิดเพี้ยนว่า ย้งเข้านัก
แล้วไม่ทำการงารอย่าง ๑ ฯ

อดีตจุณาโตสฺมิตี กมฺมํ น
กโรติ

(๕) กล่าวผิดเพี้ยนว่า ข้ำหิวนัก
แล้วไม่ทำการงารอย่าง ๑ ฯ

อดีตปีปาสีโตสฺมิตี กมฺมํ น
กโรติ

(๖) กล่าวผิดเพี้ยนว่า ข้ำระห่าย
นัก แล้วไม่ทำการงารอย่าง ๑

ตสฺส เอวํ กิจฺจาปเทส-
พหุตสฺส วิหฺรโต

เมื่อเขามากไปด้วยการอ้างเดช
ในกิจที่จะต้องทำอยู่ อย่างนี้

อนุปฺปนฺนา เจว โภคา
นุปฺปชฺชนฺติ

โภคสมบัติที่ยังไม่เกิดก็หาเกิด
ขึ้นไม่

อุปฺปนฺนา จ โภคา ปริกฺขยํ
คจฺจนฺติ ฯ

โภคสมบัติ ที่เกิด ขึ้นแล้ว ก็
ย่อมถึงความเสื่อมสิ้นไป ฯ

อิเม โข คหปติปุตฺต น
อาทึนฺวา

ดูก่อนคฤหบดีบุตร เหล่านี้แต่
โทษหกอย่าง ฯ

อาตมฺตานุโยเคติ ฯ

ในความประกอบ ความเปนผู้
เกี่ยวคร้านเนื่อง ๆ ฯ

อิทมโวจ ภควา

พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสคำ
อันเปนไวยยากรณ์นั้นแล้ว ฯ

อิทํ วตฺวาน สุกโต

พระองค์ผู้พระสุคต ครั้นตรัส
คำนั้นแล้ว

อถาปรํ เอตทโวจ สตุถา

พระองค์ผู้พระคำสดา จึงตรัส
คาถาประพันธ์นั้นต่อไปว่า ฯ

(๑๘๕) โหติ ปานสฺสา นาม

โหติ สมนิมยฺสมนิโย

โย จ อตฺเตสฺส ชาเตสฺส

สหาโย โหติ โส สฺสา ฯ

เพื่อนในโรงสุราก็มี ฯ เพื่อนกล่าวแต่ปากว่าเพื่อน ๆ ก็มี ฯ ก็
แต่ว่าผู้ใดเมื่อความต้องการเกิดขึ้นแล้ว ฯ ช่วยเพนสหาย ผู้นั้น
ได้ชื่อว่า เพื่อนแท้ ฯ

อตุตฺตรเดยฺยา ปรทารเสวนา เวรปฺปดงฺโก จ อนตฺถตา จ

ปาปา จ มิตฺตา สุกทริยตา จ เอเต น จานา ปุริสํ ชยฺยนฺติ ฯ

ความนอนด้ายหนึ่ง ฯ ความเล่ห์เพี่ยงของชายอื่นหนึ่ง ฯ ความ
ประด่งคํหมายมั่นผูกเวรหนึ่ง ฯ ความเปนผู้ทำแต่สิ่งที่หาประโยชน์
มิได้หนึ่ง ฯ มิตรชั่วหนึ่ง ฯ ความเปนผู้ตระหนี่เหนียวแน่นยิ่งนัก
หนึ่ง ฯ เหตุทุกอย่างเหล่านี้ ย่อมทำบุรุษให้เลื่อมจากสุขประโยชน์
ที่จะพึงได้พึงถึง ฯ

ปาปมิตฺโต ปาปสฺสโ

ปาปอาจารโคจโร

อตุมา โดกา ปรมุหาจ

อุภยา ชัฏเต นโร ฯ

คนมีมิตรชั่ว มีเพื่อนชั่ว ฯ มีอาจารย์แต่โคจรชั่ว ฯ ย่อมเสื่อม
จากโลกทั้งสอง คือ จากโลกนี้ จากโลกหน้า ฯ

อกุชฺฐิโย วารุณํ นัจจกิตํ ทิवाโสปปํ ปาวิจริยา อกาเล

ปาปา จ มิตฺตา สุกทริยตา จ เอเต น จานา ปุริสํ ชัฏยนฺติ ฯ

การพนันแต่หญิงหนึ่ง สุราหนึ่ง พ้อรำช้าร้องหนึ่ง ฯ ในกลางวัน
นอนหลับ บำเรอตนในสัณยมิใช่กาลหนึ่ง ฯ มิตรชั่วหนึ่ง ความ
เป็นผู้ตระหนี่เหนียวแน่นยิ่งนักหนึ่ง ฯ เหตุทุกอย่างเหล่านี้ ย่อม
ทำบุรุษให้เสื่อมจากสุขประโยชน์ที่จะพึงได้พึงถึง ฯ

อกุเชหิ ทิพฺพนฺติ สุริํ ปิวนฺติ ยนฺติคฺคิโย ปาณสฺมา ปเรสํ

นิหีนเสวํ น จ วุฑฺฒิเสวํ นิหฺยติ กาพปกฺเขว จนฺทิมหา ฯ

ชนเหล่าใดเล่นการพนันดื่มสุรา ฯ ถึงภรรยาที่รักดื่มอดด้วยชีวิตของ
ชายอื่น ฯ เติบโตแต่คนต่ำช้า ไม่คบหากันมีความเจริญ ฯ ชื่อ
เลื่องยศศักดิ์ของชนเหล่านั้นย่อมเสื่อมถอย ดุจพระจันทร์ในข้างแรม ฯ

โย วารุณิ อชโน อภิจฺจนโน ปิปาโสสิ อตุลปาคโต

อฺตุกมิว อธิํ วิคาหติ อากุสํ กาหติ ชิปปมคฺคโน ฯ

ผู้ใดดื่มสุรา ไม่มีทรัพย์ เป็นคนหมดความชวนชวายในการงาร ฯ
เป็นคนขเมา ปราศจากทรัพย์ ฯ จักจมน้อยอยู่ ดูก่อนหินจมน้ำ ฯ
มิช้าจักทำความชวนชวายให้แก่ตน ฯ

น ทิวาสุปป์ดีเดน

รตุทินุจฺจํจํเทสฺสดีนา

นิจุจํ มตุเตน โสณฺ.เทน

ตฺถกา อาวตฺตํ ฆรํ ฯ

คนมักนอนหลับในกตางวัน ฯ เกตียตชังการลุกขึ้นในกตางคืน เป็น
นักเลงอยู่เป็นนิตยฺ ไม่อาจอยู่ครอบครองเรือนได้ ฯ

อติดีตํ อติอุณฺหํ

อติสํยมิทํ อหุ

อิตฺติ วิสฺสจฺจกมฺมมฺเต

อตุภา อจุเจนฺติ มาณเว ฯ

ประโยชน์ทั้งหลาย ย่อมเป็นไปดวงชายหนุ่มที่ดลละทิ้งการงานเสีย
ด้วยอ้างเถลไถลว่า หนาวนัก ร้อนนัก ฝนเย็นเกินไปแล้ว ดังนี้ ฯ

โย จ ตฺตญฺจ อุณฺหญฺจ

ติณฺนา ภิชฺชโย น มณฺเฑติ

กรํ ปุริสฺสกิจฺจํ

โส สฺสุชา น วิหยาตฺติติ ฯ

ผู้ใดไม่สำคัญหนาวแตร้อนยิ่งกว่าหญ้า ฯ ทำกิจของบุรุษอยู่ ฯ
ผู้นั้นย่อมไม่เลื่อมจากความสุขเลย ฯ

สังคาลกสูตร

สุตฺตํคณฺธิกํ ที่มณิกาย ปาฏิกวรรค หน้า ๑๘๖ ถึง ๑๘๘ ฯ

ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๐

ปณิธานคาถา

ปณิธานตั้งทานิ กตลัส
เตลณจ ภาคิโน โหนตุ
อหนตุ อุตตมัม ฌล
ดงกตัม สัพพคุณเห
ลเจ ตาว อภพโพห
ปามิตกัม น เลเวย
กุกิฏฐิยา น ลัยเซ
ทานาทีลยตุโต โหมิ
ชาติลัสโร มหาปณโณ
ลพพชมนาน เณโกห
ลพพายาปายุปาเยล
เบยเย วตตตวลลชช เม
ยากาจิ กุลลตา มยาลา
เอว วุตตา คุณา ลพเพ
จิรํ ทิปปตุ ลทชมนโม
ปสนุนา โหนตุ ลพเพบี

ป. ดุนทเรน ภิกขุณา
เนตจิตฺเตน เม กโต ฯ
ยานณณานิ กตานิ เม
ลตฺตานนฺตาปฺปมาณกา ฯ
นิพพานํ อิติ ลณณิตํ
ลเกยฺยํ ภวอนฺติเม ฯ
ลลสรนฺโต ภวากเว
เลเวยฺยํ ปุริลลตฺตมํ ฯ
ลลยเซหํ ลลทิกฺขิยา
ปสนฺโน โลกลมนฺโต ฯ
อกฺขพฺโป ลลครูปโม
ภเวยฺยํ ชาติชาติยํ ฯ
เณโก ชมนตฺถโกวิโท
ณณํ อเชว มาลฺลโต ฯ
ลลเรน ลลชณตํ ลลา
โหนตุ มยหํ ภเว ภเว ฯ
โลกนาถลล ลลลนํ
ปานิโน พุทฺธลลลเนติ ฯ

